

امروز کتابخوانی و علم آموزی نه تنها یک وظیفه ملی، که یک واجب دینی است. از همه بیشتر، جوانان و نوجوانان، باید احساس وظیفه کنند.

مقام معظم رهبری (مد ظله العالی)

پیام به مناسبت آغاز هفته کتاب ۱۳۷۲/۱۰/۴

فضائل زیارت

فضایل زیارت امام رضا علیه السلام
احمد مراد خانی

سرشناسنامه: مرادخانی، احمد، ۱۳۴۰ -
عنوان و نام پدیدآور: باران فضیلت: راهنمایی برای مهمترین سفری که در پیش رو داریم/ مؤلف: احمد مرادخانی، به سفارش اداره امور فرهنگی آستان قدس رضوی، معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی.
مشخصات نشر: مشهد: انتشارات قدس رضوی، ۱۳۸۹
مشخصات ظاهری: ۹۶ص: ۱۷*۱۲ س م.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۹۴-۲۴-۳
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه به صورت زیر نویسی
عنوان دیگر: راهنمایی برای مهمترین سفری که در پیش رو داریم
موضوع: علی بن موسی الرضا(ع)، امام هشتم، ۲۰۳-۱۴۸ق -- زیارت
شناسه افزوده: آستان قدس رضوی، اداره امور فرهنگی
شناسه افزوده: آستان قدس رضوی، معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی
رده بندی کنگره: ۲ BP / ۲۶۴ / ۲ د ۲۶۸۹ ۱۳۸۹
رده بندی دیویی: ۲۹۷/۷۶۷۲
شماره کتابشناسی ملی: ۰۰۸۹۲۱۲

باران فضیلت / فضایل زیارت امام رضا علیه السلام

نویسنده: احمد مرادخانی (استادیار دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی قم)

تهیه و تدوین: اداره امور فرهنگی آستان قدس رضوی

طراح گرافیک: رضا باباجانی

صفحه آرای: محمود بازدار

نوبت چاپ: ششم - ۱۳۹۱

شمارگان: ۴۰۰۰۰

ناشر: انتشارات قدس رضوی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۹۴-۲۴-۳

چاپ: مؤسسه فرهنگی قدس

نشانی تهیه کننده: مشهد، حرم مطهر، صحن جامع رضوی

ضلع غربی اداره امور فرهنگی تلفن: ۰۵۱۱-۲۰۰۲۵۶۷

صندوق پستی: ۳۵۱-۹۱۷۳۵

حق چاپ محفوظ است.

فهرست

- ۷ / مقدمه
- ۱۰ / پیشگفتار
- ۱۴ / فضایل و مزایای زیارت امام رضا علیه السلام
- ۱۶ / فضیلت بیشتر زیارت امام رضا علیه السلام از حج و عمره مستحبی
- ۱۷ / گروه اول
- ۱۹ / گروه دوم و سوم
- ۲۲ / گروه چهارم و پنجم
- ۲۵ / گروه ششم
- ۲۸ / زیارت امام رضا علیه السلام همانند زیارت امام حسین علیه السلام در ثواب
- ۳۰ / زیارت امام رضا ف علیه السلام همانند زیارت رسول خدا صلی الله علیه و آله
- ۳۳ / زیارت امام رضا علیه السلام همانند زیارت خداوند در عرش
- ۳۵ / زیارت امام رضا علیه السلام و شفاعت معصومان علیهم السلام
- ۴۱ / زیارت امام رضا علیه السلام و از بین رفتن غم و اندوه
- ۴۳ / زیارت امام رضا علیه السلام و به دست آوردن بهشت
- ۴۶ / زیارت امام رضا علیه السلام و بخشش گناهان
- ۴۹ / لطایف حدیث
- ۵۲ / لطایف روایت
- ۵۵ / زیارت امام رضا علیه السلام و کسب منبری کنار منبر پیامبر اسلام و امیر المومنین علیه السلام
- ۵۶ / زیارت امام رضا علیه السلام و استجاب دعا
- ۵۸ / زیارت امام رضا علیه السلام و در امان بودن از آتش جهنم
- ۶۳ / زیارت امام رضا علیه السلام و کمک و دستگیری در سه جای مهم
- ۶۵ / لطایف روایت
- ۶۹ / زیارت امام رضا علیه السلام و اعطای پاداش مجاهدان در راه خدا

- ۷۲ / زیارت امام رضا علیه السلام و اعطای پاداش شهید در راه خدا
- ۷۵ / لطایف حدیث
- ۸۱ / زیارت امام رضا علیه السلام و همراه بودن با امام علیه السلام در قیامت
- ۸۳ / ثواب دو رکعت نماز در کنار امام رضا علیه السلام
- ۸۴ / فضیلت بیشتر زیارت امام رضا علیه السلام از زیارت امام حسین علیه السلام
- ۹۳ / منابع و مصادر

مقدمه

اهل بیت علیهم السلام گنجوران دانش اند. رودها و جویبارهای دانش که مزرعه ی جان انسان را در چهارده قرن اخیر سیراب و شاداب ساخته است، از بلندای قامت آسمانی این کوه نور، سرچشمه می گیرد. امام عالمان و عارفان علی علیه السلام فرمود: «ینحدر عنی السیل و لا یرقی الی الطیر» آبادانی و شادابی دیار علم و آگاهی؛ از تلالو فروزنده ی دانش این خاندان است که پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله فرمود: «انا مدینه العلم و علی بابها».

دانش اهل بیت علیهم السلام از جنس دریافتنی است نه آموختنی، علم حضوری است نه حصولی و این از آن جهت است که آنان حقیقت علم را با جان آسمانی خویش دریافته اند. حضرت علی علیه السلام در وصف عارفان (که خود آن حضرت مولای آنان است) فرمود: «هجم بهم العلم علی حقیقه البصیره و باشروا روح الیقین».

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله سرسلسله ی این خاندان نور و روشنایی، هر چند که خود درس ناخوانده و مکتب نرفته بود، اما پیام و رسالت او، تلاوت و خواندن، آموختن و فرا گرفتن و علم و آگاهی بود. رسالت او با «اقرء» آغاز شد و با دانش و بینش که جان های شیفته را سرشار می کرد، تداوم یافت. «هو الذی بعث فی الامیین رسولا منهم یتلوا علیهم آیاته و یرکبهم و یعلمهم الکتاب و الحکمه».

او با رسالت خویش، جان های مرده را از مرداب روزمرگی و ضلالت ها تا باغستان بهشتی حیات و زندگی، رهنمون شد و انسان اسیر در کژراهه ها و پرت گاه های تباهی را به شاهراه

هدایت و صراط مستقیم فرا خواند و در تن مرده‌ی آدمیت روحی دوباره دمید: «اذا دعاکم لما یحییکم» و بار گران جهل و نادانی را از دوش آنان فرو نهاد «یضع عنهم اصرهم و الاغلال الی الی کانت علیهم».

و خاندان آن حضرت نیز که از چشمه‌ی حیات او سیراب بودند؛ همانند آن بزرگ، خورشید دانش و آگاهی را در گذرگاه اعصار فرا راه جویندگان دانش و بصیرت، تابان و فروزان نگه داشتند و با بهره‌مندی از انوار الهی او، مسیر پویندگان را روشن و جان جویندگان را تابناک و سرشار ساختند.

و امروز در عصر جاهلیت مدرن نیز، آنچه غبار راه انسان کمال جوی را فرو می‌نشانند و راه او را می‌تواند روشن کند بهره‌گیری و بازگشت به سرچشمه‌ی همان دانش و بصیرتی است که پیامبر اعظم و خاندان پاک و مطهر او علیهم‌السلام به انسان هدیه کردند و شاید امروز بیش از هر روز و روزگاری، انسان به آنچه پیامبر رحمت و آگاهی برای بشریت به ارمغان آورده نیازمند و محتاج باشد.

بی تردید کاوش در سرچشمه‌های نور اهل بیت علیهم‌السلام و بازخوانی سیره و آموزه‌های آن بزرگواران در روزگار ما- مانند همه‌ی روزگاران- خدمتی بزرگ به انسانیت است خدمتی که فراتر از آن، خدمتی متصور نیست و از این روی بر تمامی کسانی که دل آنان برای انسان می‌تپد فرض است که با ژرف اندیشی و ژرف کاوی در معارف اهل بیت علیهم‌السلام گوهرهای ناب و آموزه‌های رهایی بخش این گنجینه‌ی عظیم و الهی را استخراج کنند و به بشر تشنه و جگر سوخته‌ی عصر حاضر ارائه نمایند.

بر حسب وظیفه در جوار بارگاه عالم آل محمد علیهم‌السلام برای

تمامی رهروان این راه و تمامی کسانی که در مسیر احیای امر اهل بیت علیهم السلام و تعلیم و تعلم معارف و علوم این خاندان مطهر تلاش و کوشش می کنند به ویژه اساتید بزرگوار و گرانمایه‌ای که در تالیف و تنظیم این مجموعه‌ی ارزشمند نقش داشته اند طلب سلامتی و بهروزی می‌کنیم و توفیق آنان را از درگاه حیّ علیم خواستاریم.

از زایران عزیز نیز می‌خواهیم نعمت بی‌ظنیر زیارت پاره‌ی تن رسول الله صلی الله علیه و آله را با بهره‌گیری از اندیشه، کلام و سیره‌ی آن امام همام به فرصتی برای تامین نیازهای معنوی و فکری خود تبدیل نمایند و با مطالعه‌ی آثار ارزشمندی مانند این مجموعه، توشه‌های سعادت و کمال را برای دنیا و آخرت خود بگیرند و خدمتگزاران خود، در این آستان مقدس را نیز از دعا فراموش نکنند.

پیشگفتار

[وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا]^۱

و اگر آنان وقتی به خود ستم کرده بودند پیش تو می آمدند و از خدا آمرزش می خواستند و پیامبر [نیز] برای آنان طلب آمرزش می کرد قطعاً خدا را توبه پذیر مهربان می یافتند.

از جمله آداب مسلمین که از پیامبر اسلام ﷺ به ارث رسیده است، زیارت قبور به خصوص شهدا و اولیا الهی است؛ چنان که در روایات شیعه و اهل سنت آمده است که، پیامبر ﷺ به زیارت شهدای احد می رفتند؛ و همچنین در قبرستان بقیع برای زیارت قبور حاضر می گشتند، در احیاء العلوم غزالی و سنن ابن ماجه و نسائی از ابوهریره نقل شده است که پیامبر اسلام ﷺ فرمودند: قبور را زیارت کنید که شما را به یاد آخرت می اندازد.^۲ و همچنین ابن ابی ملیکه^۳ در همان کتاب های ذکر شده از عایشه نقل می کند که پیامبر ﷺ دستور می داد که به زیارت قبور بروید. و حتی در روایات وارد شده است که پیامبر اسلام ﷺ امر به زیارت خودشان در مدینه می نمودند، چنان که نافع غلام عبدالله بن عمر می گوید خود پیامبر ﷺ می فرمودند: هر کس حج به جا بیاورد و مرا زیارت نکند بر من جفا نموده است. همچنین در روایتی آمده است که امیرالمومنین علی علیه السلام پس از غسل بدن پیامبر ﷺ گوشه ی کفن را از صورت مبارک ایشان کنار زده و

۱- نساء / ۶۴.

۲- فرقه وهابی و پاسخ به شبهات آنها ، سیدمحمد حسین قزوینی ، با مقدمه و ترجمه ی علی دوانی ، ص ۱۹۲.

۳- ابن حجر عسقلانی در کتاب تقریب التهذیب می گوید: عبدالله بن عبیدالله بن ابی ملیکه مردی فقیه و مورد وثوق بوده است که سی تن از اصحاب پیامبر را درک نموده و در سال ۱۱۷ هـ در گذشته است ، ج ۱ ، ص ۴۷۶.

فرمودند: «بَابِي أَنْتَ وَ أُمِّي طِبْتَ حَيًّا وَ طِبْتَ مَيِّتًا» پدر و مادرم فدای تو، که به سلامت و خوبی زندگی نمودی و به سلامت و خوبی از دنیا رفتی، «بَابِي أَنْتَ وَ أُمِّي أَذْكَرْنَا عِنْدَ رَبِّكَ وَ اجْعَلْنَا مِنْ هَمِّكَ» پدر و مادرم فدای تو یا رسول الله ﷺ از ما نزد خدایت یاد کن و ما را از زمره‌ی کسانی که مورد لطف و عنایت هستند قرار بده.^۱

شیعیان و عاشقان اهل بیت علیهم السلام به تبعیت از پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و معصومان علیهم السلام در طی قرن‌های متوالی تلاش نموده‌اند که با تمام وجود با هر زحمت و مشقتی که هست این سنت نبوی را زنده نگه داشته و خود را از نعمت عظمای ولایت و توسل و شفاعت محروم ننمایند. از این رو برای این دلدادگان، همواره زیارت معصومان علیهم السلام چه در حال حیات و چه پس از رحلت و شهادت آنان، و چه از نزدیک و یا دور، مورد توجه و اهتمامشان بوده و می‌باشد و در راه اثبات این دلدادگی چه رنج‌ها کشیده و چه جان‌ها هدیه نموده‌اند.

در میان معصومان علیهم السلام زیارت امام هشتم علی بن موسی الرضا علیه السلام از جایگاه خاصی برخوردار است و ائمه‌ی اطهار سفارش فراوانی به این امر نموده‌اند، اما این که چه فضایی بر زیارت امام علی بن موسی الرضا علیه السلام مترتب است، امری است که با توجه به روایات در این مختصر به آن پرداخته شده است، که امید است به لطف و کرم آن کریم اهل بیت علیهم السلام مورد قبول درگاه الهی قرار گیرد.

۱۴- شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۱۳، ص ۲۴، کلام ۲۳۰، و کشف الارتیاب، ص ۲۶۵.

ما جمع پریشان که در شور و نوایم
جارو کش سلطان غریب الغریبیم
درحشر چو گویند، اَیْنَ الرضویون
صد شکرکه ما ریزه خورخوان رضایم

۱. فضایل و مزایای زیارت امام رضا علیه السلام

همان‌گونه که در مقدمه بیان گردید، توجه و توسل به اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام بسیار ارزشمند بوده و سفره‌ی رحمتی است که خداوند سبحان برای بهره‌مندی انسان‌ها گسترانیده است، به خصوص در روایات برای زیارت ثامن الحجج علی بن موسی الرضا علیه السلام، فضایل و فواید فراوانی ذکر شده است که در ادامه به بررسی و توضیح تک تک روایات پرداخته می‌شود.

۱. زیارت امام رضا علیه السلام و فضیلت بیشتر آن، از حج و عمره مستحبی.

۲. زیارت امام رضا علیه السلام همانند زیارت امام حسین علیه السلام در ثواب.

۳. زیارت امام رضا علیه السلام همانند زیارت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم.

۴. زیارت امام رضا علیه السلام همانند زیارت خداوند در عرش.

۵. زیارت امام رضا علیه السلام و شفاعت معصومان علیهم السلام.

۶. زیارت امام رضا علیه السلام و از بین رفتن غم و اندوه.

۷. زیارت امام رضا علیه السلام و به دست آوردن بهشت.

۸. زیارت امام رضا علیه السلام و بخشش تمام گناهان.

۹. زیارت امام رضا علیه السلام و کسب مقام و منبری کنار منبر پیامبر اسلام و امیر المومنین علیه السلام.

۱۰. زیارت امام رضا علیه السلام و استجاب دعا.

۱۱. زیارت امام رضا علیه السلام و در امان بودن از آتش جهنم.

۱۲. زیارت امام رضا علیه السلام و کمک و دستگیری زایر در سه جای مهم.

۱۳. زیارت امام رضا علیه السلام و اعطای پاداش مجاهدان در راه خدا.

۱۴. زیارت امام رضا علیه السلام و اعطای پاداش شهید در راه خدا.

۱۵. زیارت امام رضا علیه السلام و همراه بودن با امام علیه السلام در قیامت.

۱۶. ثواب دو رکعت نماز در کنار امام رضا علیه السلام.

۱-۱. فضیلت بیشتر زیارت امام رضا علیه السلام از حج و عمره

مستحبی

بخشی از روایات مربوط به فضیلت زیارت امام رضا علیه السلام، روایاتی است که بر برتری و فضیلت بیشتر زیارت ایشان نسبت به حج و عمره دلالت دارد، یعنی عمره وحجی که برای تک تک اعمالش، ثواب فراوان ذکر و نقل شده است در مقابل زیارت امام علیه السلام با رعایت شرایطش از فضیلت و ثواب کمتری برخوردار است. این دسته از روایات، خود به شش گروه تقسیم می‌شود که در ابتدا به صورت اجمال و سپس به صورت کامل، روایات هر گروه بیان گردیده است: روایاتی که تنها به ثواب بیشتر زیارت امام رضا علیه السلام نسبت به حج مستحبی دلالت دارد.

روایاتی که ثواب زیارت امام رضا علیه السلام را برابر با هفتاد حج پذیرفته شده نزد خدا می‌داند.

روایاتی که ثواب زیارت امام رضا علیه السلام را برابر با هفتاد هزار حج پذیرفته شده نزد خدا می‌داند.

روایاتی که ثواب زیارت امام رضا علیه السلام را برابر با هزار حج و عمره پذیرفته شده نزد خدا می‌داند.

روایاتی که ثواب زیارت امام رضا علیه السلام را برابر با یک میلیون حج پذیرفته شده نزد خدا می‌داند.

روایاتی که ثواب زیارت امام رضا علیه السلام را برابر با ثواب زیارت صد هزار حاجی و عمره‌گزار می‌داند.

گروه اول:

محمد بن یعقوب، عن أبي علي الأشعري، عن الحسن بن علي الكوفي، عن الحسين بن سيف، عن محمد بن أسلم، عن محمد بن سليمان قال: سألت أبا جعفر عليه السلام عن رجل حج حجة الإسلام، فدخل متمتعا بالعمرة إلى الحج، فأعانه الله على عمرته وحجته، ثم أتى المدينة، فسلم على النبي صلى الله عليه وآله وسلم، ثم أتاك عارفا بحقك، يعلم أنك حجة الله على خلقه وبابه الذي يؤتى منه، فسلم عليك. ثم أتى أبا عبد الله الحسين صلوات الله عليه: فسلم عليه، ثم أتى بغداد وسلم على أبي الحسن موسى عليه السلام، ثم انصرف إلى بلاده، فلما كان في وقت الحج رزقه الله الحج، فأيهما أفضل، هذا الذي قد حج حجة الإسلام يرجع أيضا، فيحج أو يخرج إلى خراسان إلى أبيك علي بن موسى عليه السلام فيسلم عليه، قال: لا بل يأتي خراسان فيسلم على أبي الحسن عليه السلام أفضل، وليكن ذلك في رجب، ولا ينبغي أن تفعلوا في هذا اليوم، فإن علينا وعليكم من السلطان شنة^۱.

«محمد بن سليمان می گوید: از امام جواد عليه السلام در مورد شخصی که به قصد حج واجبش (حجة الاسلام) به مکه رفته است سوال کردم، که وی در حالی که مُحْرِم به احرام عمره تمتع می باشد^۲، داخل شهر شده و به لطف و کمک خداوند موفق

۱ - الکافی، ج ۴، ص ۵۸۴: التهذيب، ج ۶، ص ۸۴.

۲ - حج دارای اقسامی است که یک قسم آن حج تمتع می باشد، یعنی افرادی که اهل مکه نمی باشند حج واجبشان (حجة الاسلام) حج تمتع است. اعمال حج تمتع مرکب از دو عمل است. الف - عمره تمتع، ب - حج تمتع. لذا هرکس که قصد دارد حج تمتع انجام دهد برای ورود به شهر مکه در ابتدا در خارج از شهر (در میقات) مُحْرِم به احرام عمره تمتع می شود و اعمال عمره تمتع را که پنج عمل است یعنی: ۱- احرام ۲- طواف عمره تمتع ۳- دو رکعت نماز طواف عمره تمتع ۴- سعی بین صفا و مروه ۵- تقصیر را انجام

شد عمره و حج خودش را انجام دهد. سپس به شهر مدینه رفته و قبر پیامبر اسلام ﷺ را در آنجا زیارت می‌کند. پس از آن در حالی که آگاه به حق امامت و ولایت شماست و می‌داند که شما حجت خداوند بر خلق خدا و واسطه‌ی فیض الهی هستید، خدمت‌تان رسیده و عرض ارادت و ادب می‌نماید. پس از زیارت قبر پیامبر اسلام ﷺ و ملاقات با شما، به کربلا رفته و در آنجا امام حسین علی‌علیه السلام را زیارت می‌نماید. و سپس بعد از زیارت امام حسین علی‌علیه السلام به شهر بغداد رفته و امام هفتم علی‌علیه السلام را زیارت نموده است و در نهایت به شهر خویش باز می‌گردد. در سال بعد هنگام فرا رسیدن موسم حج، خداوند حج دیگری (حج تمتع مستحبی)^۱ روزی وی نموده است.^۲ کدام عمل با فضیلت تر است؟ این که به حج مستحبی برود و آن را به جا آورد، و یا این که جهت زیارت پدرتان (امام رضا علی‌علیه السلام) به خراسان برود؟ امام جواد علی‌علیه السلام در جواب فرمودند: به حج نرود، بلکه به منظور زیارت پدر ما (ابی الحسن علی بن موسی الرضا علی‌علیه السلام) به خراسان برود. زیرا فضیلت زیارت پدرم بیشتر است. امام علی‌علیه السلام در ادامه فرمودند: برای انجام زیارت در ماه رجب برود نه الان، زیرا رفتن به زیارت و انجام آن در این زمان، نسبت به ما و شما مورد پسند سلطان نیست.^۳

می‌دهد و از احرام عمره‌ی تمتع خارج می‌شود. و سپس در شهر مکه صبر می‌کند تا نهم ذی الحجه برسد، با رسیدن نهم ذی الحجه حاجی که در شهر مکه است، مُحرم به احرام حج تمتع می‌شود و به عرفات می‌رود و پس از وقوف در عرفات، و مشعر الحرام رومی جمرات در منی و انجام اعمال دیگر حج که تا روز دوازدهم ذی الحجه ادامه دارد، حجة الاسلام را به جا آورده و حاجی می‌شود.

۱ - حج واجب (حجة الاسلام) برای هر فردی در طول حیاتش یک بار بیشتر نمی‌باشد و حج‌های بعدی مستحبی خواهد بود.

۲ - یعنی امکان رفتن به حج سال بعد نیز برایش مهیا گردیده است.

۳ - یعنی حکومت مراقب است و در حال حاضر این عمل صورت نگیرد بهتر است، انگار امام علی‌علیه السلام دستور به تقیه می‌دهند. البته چنان‌که در جای خود خواهد آمد زیارت

گروه دوم و سوم:

گروه دوم و سوم روایاتی است که نه تنها بر فضیلت بیشتر زیارت امام رضا علیه السلام بر اصل حج مستحبی دلالت دارد، بلکه زیارت امام را بالاتر از هفتاد هزار حج می‌داند.

محمد بن یعقوب، عن محمد بن یحیی، عن علی بن الحسین النیشابوری، عن ابراهیم ابن أحمد، عن عبد الرحمان سعید المکی، عن یحیی بن سلمیان المازنی عن اَبی الحسن موسی علیه السلام قال: من زار قبر ولدی علی، کان له عند الله کسبعین حجة مبرورة قال: قلت: سبعین حجة؟ قال: نعم، وسبعین ألف حجة، قال: قلت: سبعین ألف حجة؟ قال: رب حجة لا تقبل، من زاره وبات عنده ليلة کان کمن زار الله فی عرشه. قال: نعم، إذا کان یوم القيامة کان علی عرش الرحمان أربعة من الأولین، وأربعة من الآخرین، فأما الأربعة الذین من الأولین، فتوح وإبراهیم وموسى و عيسى علیهم السلام، وأما الأربعة من الآخرین، فمحمد صلی الله علیه و آله وعلی والحسن والحسین علیهم السلام، ثم یمد المضمار^۱، فیقعد معنا من زار قبور الأئمة علیهم السلام، إلا أن أعلامهم درجة، وأقربهم جلوة زوار قبر والدی علی علیه السلام.^۲

امام در ماه رجب از ثواب بیشتری برخوردار است و البته این امر، منافاتی با تقیهای بودن مسئله ندارد.

۱ - روایت مذکور در کتاب کامل الزیارات با همین سند و در کتاب «عیون الاخبار الرضا» و «امالی شیخ صدوق» از سلیمان بن حفص نقل شده است. عیون الاخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۲۹۵ و امالی الصدوق، ص ۱۲۰. مضمار یعنی میدان مسابقه اسب سواری که در اینجا شاید مقصود مجلس بزرگی باشد که برقرار می‌گردد، در برخی از نسخ به جای مضمار مطمار آمده است که مقصود از آن خطی است که هنگام ساختمان سازی برای تعیین بنا کشیده می‌شود که در اینجا یعنی خطی که به وسیله‌ی آن عاشقان اهل بیت علیهم السلام از غیر آنها جدا می‌شوند.

۲ - الکافی، ج ۴، ص ۵۸۵؛ التهذیب، ج ۶، ص ۸۵.

«یحیی بن سلیمان مازنی از امام هفتم موسی بن جعفر علیه السلام نقل می‌کند که امام علیه السلام فرمودند: هرکس قبر فرزند من علی بن موسی الرضا علیه السلام را زیارت کند نزد خداوند سبحان ثواب هفتاد حج پذیرفته شده را دارد. یحیی بن سلیمان مازنی می‌گوید خدمت امام علیه السلام عرض کردم: هفتاد حج؟ امام فرمودند بله هفتاد هزار حج (یعنی نه هفتاد بلکه هفتاد هزار حج) وی می‌گوید عرض کردم: هفتاد هزار حج؟ (یعنی در واقع از کلام امام تعجب کردم، از این رو امام علیه السلام برای رفع تعجب من، دلیل این امر را ذکر کردند و) فرمودند: چه بسا حجی که مورد قبول واقع نمی‌شود (به خلاف زیارت با معرفت امام). امام علیه السلام در ادامه فرمودند: هر کس فرزند مرا زیارت کند و شبی را نزد وی بگذراند، همانند کسی است که خداوند را در عرش زیارت نموده است. سپس امام علیه السلام در ادامه فرمودند: هنگامی که روز قیامت برپا شود چهار نفر از اولین (اولیا و انبیاء سابق) و چهار نفر از آخرین (یعنی انبیاء و ائمه‌ی معصومین علیهم السلام) بر عرش خداوند رحمان ایستاده‌اند. اما آن چهار نفری که از اولین هستند عبارتند از: حضرت نوح و ابراهیم و موسی و عیسی علیهم السلام و آن چهار نفری که از آخرین هستند عبارتند از حضرت محمد صلی الله علیه و آله و امام علی و امام حسن و امام حسین علیهم السلام. سپس خط‌ها کشیده شده و مرزها جدا می‌شود، و افراد دسته‌بندی می‌شوند، پس هر کسی که قبر ائمه‌ی معصومین علیهم السلام را زیارت کرده باشد با ما می‌ماند، و کنار ما می‌نشیند، و در میان آنان بالاترین از جهت مقام، و نزدیک‌ترین آن‌ها به حق و اهل بیت علیهم السلام، زایران قبر فرزندان علی بن موسی الرضا علیه السلام می‌باشند»

این روایت به روشنی بر فضیلت بیشتر زیارت امام رضا علیه السلام

بر حج مستحبی دلالت دارد.

نکته‌ی قابل توجه این که حضور انبیا و ائمه‌ی معصومین علیهم‌السلام به خصوص پیامبران اولوالعزم علیهم‌السلام، هنگام جدا شدن افراد در روز قیامت، بر مهم بودن این امر دلالت می‌کند، و در آن جاست که نه تنها خوبان از بدان جدا می‌گردند، بلکه خوبان نیز براساس درجاتشان تقسیم می‌شوند، از این رو عاشقان اهل بیت علیهم‌السلام که دنیای خویش را با ذکر و یاد اهل بیت علیهم‌السلام گذرانده‌اند، و انس با اهل بیت علیهم‌السلام را بر دیگران ترجیح داده‌اند، از دیگر خوبان جدا می‌شوند و طبق روایت زایران و عاشقان آن امام همام علیه‌السلام از درخشش بیشتر و درجات عالی‌تری برخوردار هستند.

گروه چهارم و پنجم:

این گروه از احادیث و روایات نیز بر ثواب فراوان زیارت امام رضا علیه السلام دلالت می‌کند و می‌توان ادعا نمود که تعیین مقدار خاصی از ثواب، تنها از باب بیان ثواب فراوان و غیر قابل شمارش زیارت است، و بیان عددی خاص در هر ثواب در واقع بیان کثرت ثواب است. در احادیث آمده است.

۱- الطوسی رحمته الله عن أحمد بن محمد بن سعيد الهمدانی، قال: أخبرنا علي بن الحسن بن علي بن فضال، عن أبيه، عن أبي الحسن علي بن موسى الرضا عليه السلام أنه قال: إن بخراسان لبقعة يأتي عليها زمان تصير مختلف الملائكة، فلا يزال فوج ينزله من السماء وفوج يصعد إلى أن ينفخ في الصور. فقيل له: يا بن رسول الله أية بقعة هذه؟ قال: أرض طوس وهي والله روضة من رياض الجنة، من زارني في تلك البقعة، كان كمن زار رسول الله صلى الله عليه وآله، وكتب الله له ثواب ألف حجة مبرورة، وألف عمرة مقبولة، وكنت أنا وآبائي شفعاؤه يوم القيامة^۱.

«علی بن حسن فضال از پدرش نقل می‌کند که امام رضا علیه السلام فرمودند: در خراسان قطعه زمین و بقعه‌ای است که زمانی محل رفت و آمد ملائکه می‌شود، به گونه‌ای که دسته‌ای از ملائکه مرتب از آسمان به آن‌جا فرود می‌آیند و دسته‌ای دیگر از آن‌جا به آسمان پر می‌کشند و این رفت و آمد ملائکه تا روزی که در صور اسرافیل دمیده شود و قیامت برپا شود، ادامه خواهد یافت. از

امام علیه السلام سوال شد که این مکان کجاست؟ امام علیه السلام فرمودند: سرزمین طوس (مشهد الرضا). و به خدا قسم که این مکان باغی از باغ‌های بهشت است. پس هرکس مرا در آن محل زیارت کند همانند کسی است که رسول الله صلی الله علیه و آله را زیارت کرده و خداوند برای او ثواب هزار حج قبول شده و هزار عمره‌ی پذیرفته شده می‌نویسد و من و پدرانم شفاعت کنندگان او در روز قیامت خواهیم بود.»

۲- الطوسی رحمته الله قال: محمد بن داود، عن الحسن بن أحمد بن إدريس، عن أبيه، عن علي بن الحسن، عن عبد الله بن موسى عن أحمد بن محمد بن أبي نصر^۱ قال: قرأت كتاب أبي الحسن الرضا عليه السلام بخطه: أبلغ شيعتي أن زيارتي تعدل عند الله ألف حجة، وألف عمرة متقبلة كلها، قال: قلت لأبي جعفر: ألف حجة؟ قال: أي والله وألف ألف حجة لمن يزوره عارفاً بحقه.^۲

«احمد بن محمد ابی نصر می‌گوید: نامه‌ای به خط امام رضا علیه السلام خواندم که امام در آن فرمودند که: «به شیعیان من این مطلب را برسان و بگو که زیارت من نزد خداوند سبحان با هزار حج و هزار عمره‌ای که قبول شده است برابر است و ی سپس می‌گوید: پس از دیدن این نوشته‌ی امام رضا علیه السلام، خدمت امام جواد علیه السلام رسیدم و عرض کردم زیارت پدر شما با هزار حج برابر است؟ (یعنی از سر تعجب این سوال را از امام جواد علیه السلام نمود)

۱۱- از روایان جلیل القدر و بزرگ امام رضا علیه السلام می‌باشد که بسیار مورد علاقه و احترام آن حضرت بوده وی از ثقات (افراد مورد اعتماد و اطمینان) کوفه بوده که در سال ۲۲۱ هـ . ق. درگذشت. رک. روایان امام رضا علیه السلام در مسند الرضا، عزیزالله عطاردی، ص ۷۴.

امام جواد علیه السلام فرمودند: بله به خدا قسم با هزار هزار (یک میلیون) حج برابری می‌کند. البته یک شرط دارد و آن این که زیارت امام علیه السلام همراه با معرفت به حق امام و امامت باشد.»
همین روایت را مرحوم شیخ صدوق نیز به اسناد خودش تا برسد به احمد بن محمد ابی نصر بزندی عینا نقل می‌کند.^۱

گروه ششم:

همان طور که مشاهده شد زیارت عارفانه امام علیه السلام از صدها هزار حج و عمره بالاتر بوده و ثوابی که نصیب زائر امام علیه السلام می‌شود از ثواب صدها حاجی و عمره‌گزار بیشتر است و شاید یکی از حکمت‌های این امر توجه به امامت است، که از اصول دین می‌باشد، و انجام حج هرچند بسیار مهم و دارای فضایل فراوانی است، لیکن در مقایسه‌ی با توجه به امام و امامت اهمیت کمتری دارد، زیرا حج از فروع دین می‌باشد و حتی حج بی‌ولایت، حج با اصالت و حج واقعی نیست. چنان که در روایاتی از امام رضا علیه السلام آمده است: ان الامامةُ اُسُّ الاسلامِ التامی «امامت بن و ریشه‌ی اسلام در حال حرکت و بالنده است»^۱

در واقع اعمال عبادی به خصوص حج که یک عمل عبادی مهم اجتماعی است تنها زمانی نقش اصلی خود را به خوبی می‌تواند ایفا کند که تحت رهبری امامی معصوم و عادل انجام پذیرد، بر این اساس عبادات در جامعه بدون شناخت امام آثار مورد نظر را به همراه ندارد، زیرا از حقیقت حج که وجود امامی عادل است برخوردار نیست.

در روایات دیگری امام باقر علیه السلام در این زمینه می‌فرماید:
تمام الحج لقاء الامام^۲، «کامل بودن حج به این است که امام ملاقات گردد.»

در روایت دیگری امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

۱- الکافی، ج ۱، ص ۲۰۰، ح ۱.

۲- الکافی، ج ۴، ص ۵۴۹، ح ۲.

اذا حجّ احدكم فليختم حجّه بزيارتنا، لأنّ ذلك من تمام الحجّ^۱، «هرگاه هر یک از شما حج به جا آورد، باید حج خویش را با زیارت ما (اهل البيت عليه السلام) تمام کند، زیرا چنین عملی باعث کامل شدن حج است.»

پس این دسته از روایات در مقام توجه به مکمل و جوهر و حقیقت حج است و ذکر آن به منظور تکمیل عبادت مهم حج است.

الصدوق رحمته الله قال: وروی عن أبي الصلت عبد السلام بن صالح الهروي، قال: سمعت الرضا عليه السلام يقول: والله ما منا إلا مقتول شهيد، فليل له: فمن يقتلك يا بن رسول الله؟ قال: شر خلق الله في زمني، يقتلني بالسم، ثم يدفني في دار مضيعة وبلاد غربة، ألا فمن زارني غربتي كتب الله عز وجل له أجر ألف شهيد، ومائة ألف صديق، ومائة ألف حاج ومعتمر، ومائة ألف مجاهد، وحشر في زمرتنا، وجعل في الدرجات العلى من الجنة رفيقنا.^۲

«ابا صلت می گوید از امام رضا عليه السلام شنیدم که می فرمودند: به خدا قسم هیچ یک از ما معصومین عليه السلام از دنیا نمی رود (به مرگ طبیعی) مگر این که کشته شده و به شهادت می رسد؛ خدمت ایشان عرض شد: ای فرزند رسول خدا صلی الله علیه و آله چه کسی شما را می کشد؟ فرمودند: بدترین مخلوقات خداوند در عصر من، مرا به وسیله‌ی سم می کشد، و سپس مرا در مکانی دور و شهر غریبی دفن می کند»^۳

۱ - علل الشرایع، ص ۴۵۹.

۲ - من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۳۵۱.

۳ - یعنی برای نادیده گرفتن عزت و مقام والای ما و بی توجهی مردم به ما، مرا در مکانی طرد و مطرود دفن می کند.

بدانید هرکس مرا در غربت زیارت کند، خداوند عزوجل برای او ثواب هزار شهید و هزار صدیق و درستکار، و ثواب هزار حاجی و عمره‌گزار، و صد هزار مجاهد را می‌نویسد، و در قیامت با ما محشور می‌شود، و در درجات عالی بهشت همراه ما خواهد بود.»
روایت ذکر شده، در کتاب عیون أخبار الرضا، و أمالی شیخ صدوق، از پسر متوکل تا برسد به اباصلت نقل شده است.^۱

۱ - عیون أخبار الرضا علیه السلام، أمالی الصدوق، عن ابن متوکل عن علی، عن أبیه، عن الهروی قال: سمعت الرضا علیه السلام يقول: والله ما منا إلا مقتول شهید، فقیل له: فمن یقتلک یا ابن رسول الله صلی الله علیه و آله؟ قال: شر خلق الله فی زمانی یقتلنی بالسم، ثم یدفنی فی دار مضیعة وبلاد غریبة، ألا فمن زارنی فی غربتی کتب الله عز وجل له أجر مائة ألف شهید و مائة ألف صدیق، و مائة ألف حاج و معتمر، و مائة ألف مجاهد، و حشر فی زمرتنا، و جعل فی الدرجات العلی من الجنة رفیقنا، عیون الاخبار الرضا، ج ۲، ص ۲۵۶ و أمالی الصدوق، ص ۶۳.

۱-۲. زیارت امام رضا علیه السلام همانند زیارت امام حسین علیه السلام

در ثواب

جایگاه اباعبدالله الحسین علیه السلام در بین ائمه‌ی اطهار علیهم السلام جایگاه ویژه‌ای است که در فضیلت و ثواب زیارت این امام همام علیه السلام روایات فراوانی وارد شده است، به گونه‌ای که در تعیین ثواب و کثرت فضایل زیارت سایر معصومان علیهم السلام، به عنوان ملاک و میزان سنجش ثواب قرار گرفته که از جمله‌ی آن روایات، روایت زیر می‌باشد:

محمد بن المشهدی رحمته الله باسناده عن الصدوق عن أبيه قال: حدثنا سعد بن عبد الله، عن أحمد بن أبي عبد الله البرقي، عن الحسن بن علي الوشاء قال: قلت للرضا علیه السلام ما لمن زار قبر أحد من الأئمة؟ قال: له مثل من أتى قبر أبي عبد الله علیه السلام، قال: قلت: وما لمن زار قبر أبي عبد الله علیه السلام؟ قال: الجنة والله.^۱

«حسن بن علی وشا می‌گوید: خدمت امام رضا علیه السلام عرض کردم پاداش کسی که قبر یکی از ائمه‌ی اطهار علیهم السلام را زیارت کند چیست؟ فرمودند همان ثوابی که برای زیارت قبر امام حسین علیه السلام داده می‌شود. عرض کردم پاداش کسی که قبر امام حسین علیه السلام را زیارت کند چیست؟ فرمودند: به خدا قسم بهشت پاداش زیارت امام حسین علیه السلام است.»

در این روایت ثواب زیارت هر یک از ائمه علیهم السلام برابر با زیارت اباعبدالله حسین علیه السلام قرار داده شده است، که از جمله‌ی ائمه علیهم السلام

۱ - الغزار، ابو عبدالله محمد بن جعفر بن علی المشهدی الحائری متوفی ۶۱۰، مخطوط.

خود امام رضا علیه السلام می باشد. از این رو زیارت امام رضا علیه السلام نیز مشمول این روایت می گردد. همچنین در روایاتی که به زودی نقل می گردد، بیان خواهد شد که زیارت هر یک از ائمه علیهم السلام، زیارت ائمه‌ی دیگر و تمام ائمه محسوب می شود.

۱-۳. زیارت امام رضا علیه السلام همانند زیارت رسول خدا صلی الله علیه و آله

از جمله فضایی که برای زیارت امام رضا علیه السلام نقل شده است، این است که زیارت ایشان و ثواب آن همانند زیارت پیامبر خدا صلی الله علیه و آله در مدینه است، و این مطلبی است که خود امام بیان نموده‌اند و حتی حرم خویش را محل رفت و آمد ملائکه توصیف نموده‌اند، حتی امام آن محل را باغی از باغ‌های بهشتی معرفی می‌کنند، یعنی همان طور که در مدینه و مسجد النبی صلی الله علیه و آله مکانی به نام روضه (باغی از باغ‌های بهشتی) وجود دارد، محل دفن و حرم امام علیه السلام نیز باغی از باغ‌های بهشت است؛ چنان که در روایت علی بن فضال که در سابق آورده شد به آن تصریح گردید.^۱

در روایت آمده است: الطوسی رحمته الله عن أحمد بن محمد الكوفي، قال: أخبرني المنذر بن محمد، عن جعفر بن سليمان. عن عبد الله بن الفضل الهاشمي قال: كنت عند أبي عبد الله الصادق جعفر بن محمد عليه السلام، فدخل رجل من أهل طوس، فقال: يا بن رسول الله ما لمن زار قبر أبي عبد الله الحسين بن علي عليه السلام؟ فقال له: يا طوسي من زار قبر أبي عبد الله الحسين بن علي عليه السلام وهو يعلم أنه إمام من قبل الله عز وجل مفترض الطاعة على العباد، غفر الله له ما تقدم من ذنبه وما تأخر، وقبل شفاعته في خمسين مذنباً، ولم يسئل الله عز

۱ - علی بن الحسن بن علی بن فضال، عن أبيه، عن أبي الحسن علی بن موسی الرضا علیه السلام أنه قال: إن بخراسان لبقعة يأتي عليها زمان تصير مختلف الملائكة، فلا يزال فوج ينزله من السماء وفوج يصعد إلى أن ينفخ في الصور. فقيل له: يا بن رسول الله وأية بقعة هذه؟ قال: أرض طوس وهي والله روضة من رياض الجنة، من زارني في تلك البقعة، كان كمن زار رسول الله صلی الله علیه و آله، التهذيب، ج ۶، ص ۱۰۸ و من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۲۵۱.

وجل حاجة عند قبره إلا قضاها له، قال: فدخل موسى بن جعفر عليه السلام وهو صبي، فأجلسه على فخذه وأقبل يقبل ما بين عينيه. ثم التفت إلى وقال: يا طوسي إنه الإمام والخليفة والحجة بعدى، سيخرج من صلبه رجل يكون رضا لله عز وجل في سمائه ولعباده في أرضه، يقتل في أرضكم بالسم ظلما وعدوانا، ويدفن بها غريبا، ألا فمن زاره في غربته وهو يعلم أنه إمام بعد أبيه مفترض الطاعة من الله عز وجل كان كمن زار رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم.^١

«عبد الله بن فضل هاشمی می گوید: نزد امام صادق عليه السلام بودیم که مردی از اهل طوس داخل شد و عرض کرد: ای فرزند رسول خدا کسی که قبر امام حسین عليه السلام را زیارت کند چه پاداشی دارد؟ امام صادق عليه السلام فرمودند: ای مرد طوسی؛ هرکس قبر امام حسین عليه السلام را زیارت کند در حالی که می داند او از طرف خدای عزوجل امام برحق است و اطاعت او واجب است، خداوند تمام گناهان گذشته و آینده‌ی او را خواهد بخشید و حتی مقامی به او می دهد که شفاعت او را نسبت به پنجاه گناهکار قبول خواهد نمود. و هیچ درخواست و حاجتی از خداوند عزوجل نمی نماید، الا این که خداوند آن را برآورده می کند. راوی می گوید در این هنگام امام موسی بن جعفر عليه السلام در حالی که کودکی بیش نبودند، وارد مجلس شد، امام صادق عليه السلام، امام هفتم عليه السلام را روی پای خویش نشانند و بر پیشانی ایشان بین چشمانشان را بوسیدند و سپس به من رو کردند و فرمودند: ای مرد طوسی؛ این فرزندم امام و خلیفه و حجت خدا بعد از من است. به زودی

از او مردی به وجود می‌آید که برای خداوند در آسمان و برای بندگانش در زمین رضاست (یعنی هم اسمش رضاست و هم راضی به رضای خداوند است و همچنین موجب رضایت بندگان خداست) او در سرزمین شما (طوس که همان مشهد الرضاست) از سر کینه و ظلم به وسیله‌ی سم کشته می‌شود، و در حالی که در آن سرزمین غریب است (و از اهل و نزدیکان خویش دور است) دفن می‌شود. (ای مرد طوسی) بدان هرکس او را در آن سرزمین غریب، زیارت کند درحالی که می‌داند او پس از پدرش از طرف خداوند عزوجل امام و اطاعت‌اش واجب است، همانند کسی است که پیامبر اسلام ﷺ را زیارت کرده است.»

در روایات، امتیازات و فضایل فراوانی برای زیارت پیامبر اسلام ﷺ ذکر شده است چنان که در قسمت بعدی به آن اشاره می‌شود مانند این که گفته شده زیارت پیامبر ﷺ زیارت خداوند در عرش است و مانند آن.

۴-۱. زیارت امام رضا علیه السلام همانند زیارت خداوند در عرش

در برخی از روایات که به آن اشاره شد، آمده است کسی که به زیارت امام رضا علیه السلام می‌رود و شبی را در آنجا بیتوته می‌کند، مانند کسی است که خدا را در عرشش زیارت نموده است. بیتوته نمودن و شب ماندن در مشهد الرضا علیه السلام کنایه از این است که زایران امام رضا علیه السلام در غالب موارد مسافر بوده و از راه دور می‌آیند و تنها به عشق امام علیه السلام تحمل راه دور را نموده و شب را در آنجا می‌مانند، چنان که در روایت یحیی بن سلیمان مازنی در سابق بیان گردید.^۱

این که چرا زیارت امام رضا علیه السلام و ماندن و بیتوته کردن نزد ایشان دارای چنین منزلت و ارزشی است که به زیارت خداوند در عرش الهی تشبیه شده است، شاید علتش این است که مقام بالای ائمه‌ی معصومین علیهم السلام مقامی است که در سایه‌ی عبادت و توجه به خداوند و فنای در ذات حق به دست می‌آید، از این رو مشهد الرضا علیه السلام عرش خداوند است و زیارت عاشق و فانی در ذات خداوند، زیارت خداوند در آن مقام رفیع است.

حتی در حدیث دیگر، امام صادق علیه السلام، زیارت امام رضا علیه السلام را زیارت خداوند در بالاتر از عرش بیان می‌کند؛ البته با توجه به روایت ذیل این امتیاز مخصوص زایران امام رضا علیه السلام نبوده و شامل تمام زایران معصومین علیهم السلام می‌شود:

الکلبینی، عن العدة، عن سهل، عن محمد بن الحسين، عن محمد

۱ - یحیی بن سلیمان المازنی عن أبي الحسن موسى عليه السلام قال: ... من زاره ويات عنده ليلة كان كمن زار الله في عرشه. الكافي: ج ۴، ص ۵۸۵ والتهذيب: ج ۶، ص ۸۵؛ و عيون الاخبار الرضا عليه السلام، ج ۲، ص ۲۹۵ و امالی الصدوق، ص ۱۲۰.

بن إسماعيل، عن صالح بن عقبة، عن زيد الشحام قال: قلت لأبي عبد الله عليه السلام: ما لمن زار رسول الله ﷺ؟ قال: كمن زار الله عز وجل فوق عرشه، قال: قلت: فما لمن زار أحدا منكم؟ قال: كمن زار رسول الله ﷺ.^۱

«زيد شحات می گوید خدمت امام صادق علیه السلام عرض کردم، پاداش کسی که رسول خدا ﷺ را زیارت کند چیست؟ فرمودند: پاداش و ثواب زائر پیامبر ﷺ ثواب و پاداش کسی است که خداوند را در عرشش زیارت کرده است. دوباره از امام علیه السلام سوال کردم پاداش و اجر کسی که یکی از شما ائمه اطهار علیه السلام را زیارت کند چیست؟ امام فرمودند، همانند کسی است که پیامبر اسلام ﷺ را زیارت کرده است. یعنی مانند شخصی است که خدا را در بالای عرشش زیارت نموده است.»

همان طور که ملاحظه می شود روایت در مقام بیان این نکته است که زائران هر یک از معصومان علیه السلام در پاداش مشترک هستند، بنابراین زائر امام رضا علیه السلام مثل زائر رسول خدا ﷺ بوده و زائر پیامبر اسلام ﷺ نیز همانند زائران و ملاقات کنندگان خداوند در بالای عرشش می باشد. و این نشانه‌ی عظمت و رسیدن به مقام و درجات عالیّه به برکت زیارت اولیای خداست.

۵-۱. زیارت امام رضا علیه السلام و شفاعت معصومان علیه السلام

بحث شفاعت، مهم و اعتقاد به آن یکی از اعتقادات اسلامی محسوب می‌شود که دلایل فراوانی از آیات^۱ و روایات آن را به اثبات می‌رساند. شفاعت انبیا و معصومان علیه السلام به معنای واسطه شدن نزد خداوند است تا برای افراد گناه‌کار از خداوند طلب بخشش نمایند، و این مطلبی است که در آیات متعدد خداوند سبحان به آن امر نموده است.^۲ در اصل وجود شفاعت در روز قیامت هیچ اختلافی نیست و طرح پاره‌ای از شبهات توسط برخی افراد، خللی در این امر به وجود نمی‌آورد. در روایات آمده است که از امتیازات زائران امام رضا علیه السلام این است که در روز قیامت هم امام علیه السلام و هم سایر معصومان علیه السلام نزد خداوند از وی شفاعت می‌نمایند، که به نمونه‌هایی از این روایات اشاره می‌شود:

۱- در بخشی از روایتی که در سابق ذکر گردید خود امام علیه السلام فرمودند: «هر کس مرا زیارت کند، من و پدرانم در روز قیامت از او شفاعت خواهیم نمود»^۳.

۱ - «وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا» و اگر آنان وقتی به خود ستم کرده بودند پیش تو می‌آمدند و از خدا آمرزش می‌خواستند و پیامبر [تیر] برای آنان طلب آمرزش می‌کرد قطعاً خدا را توبه‌پذیر مهربان می‌یافتند، نساء / ۶۴.

۲ - «وَاسْتَغْفِرُ لَذَنبِكَ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ»، و برای گناه خویش آمرزش جوی و برای مردان و زنان با ایمان [طلب مغفرت کن] محمد / ۱۹، «مَنْ يَشْفَعُ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا»، نساء / ۸۵. هر کس شفاعت پسندیده کند برای وی از آن نصیبی خواهد بود، و آیات دیگر.

۳ - عن أبي الحسن علي بن موسى الرضا عليه السلام أنه قال : من زارني في تلك البقعة... و كنت أنا وأبائي شفاعوة يوم القيامة. التهذيب، ج ۶، ص ۱۰۸؛ من لايحضره الفقيه، ج ۲، ص ۳۵۱.

۲- در روایتی از مرحوم صدوق آمده است:

قال: و روى الحسن بن على بن فضال، عن أبى الحسن على بن موسى الرضا عليه السلام أنه قال له رجل من أهل خراسان: يا بن رسول الله رأيت رسول الله ﷺ فى المنام كأنه يقول لى: كيف أنتم إذا دفن فى أرضكم بضعتى، واستحفظتم وديعتى، وغيب فى ثراكم نجمى، فقال له الرضا عليه السلام: أنا المدفون فى أرضكم، وأنا بضعة من نبيكم، وأنا الوديعه والنجم. ألا ومن زارنى وهو يعرف ما أوجب الله عز وجل من حقى وطاعتى، فأنا وآبائى شفعاؤه يوم القيامة، ومن كنا شفعاؤه نجى، ولو كان عليه مثل وزر الثقلين الجن والإنس، ولقد حدثنى أبى عن جدى عن أبيه عليه السلام أن رسول الله ﷺ قال: من رآنى فى منامه فقد رآنى، لأن الشيطان لا يتمثل فى صورتى ولا فى صورة أحد من أوصيائى ولا فى صورة واحد من شيعتهم، وأن الرؤيا الصادقة جزء من سبعين جزء من النبوة.^۱

«حسن بن على بن فضال از امام رضا عليه السلام نقل می‌کند: که شخصی از اهل خراسان خدمت امام رضا عليه السلام رسیده و عرض کرد: ای فرزند رسول خدا! پیامبر اسلام ﷺ را در خواب دیدم که انگار خطاب به من فرمودند: شما چگونه خواهید بود (چگونه رفتار خواهید کرد) هنگامی که پاره‌ی تن من در سرزمین شما دفن می‌شود، و شما امانت من را نگهداری و حفظ می‌کنید، و ستاره‌ی مرا در خاک خود پنهان می‌کنید (دفن می‌کنید). امام رضا عليه السلام در تفسیر و تعبیر خواب مرد خراسانی فرمودند: من همان کسی هستم که در سرزمین شما دفن می‌شود، و من پاره‌ی تن پیامبر ﷺ شما

هستیم، و من همان امانت و ستاره‌ی پیامبر ﷺ هستم که در سرزمین و خاک شما مدفون و پنهان می‌شوم. آگاه باش هر کسی مرا زیارت کند در حالی که آگاه به حق من و واجب‌الاطاعه بودن من است، من و پدران من در روز قیامت شفیعان او خواهیم بود و هر کسی که ما اهل بیت شفیعان او باشیم نجات می‌یابد، هرچند به اندازه‌ی گناهان جن و انس، بار گناه بر دوشش باشد.

امام رضا علیه السلام سپس در ادامه فرمودند: به درستی که پدرم موسی بن جعفر علیه السلام از جدش امام باقر علیه السلام و امام باقر علیه السلام هم از پدرش علی بن الحسین زین العابدین علیه السلام و ایشان هم از پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله نقل فرمودند: که پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله فرمودند: هر کسی مرا در خوابش ببیند به طور یقین خود مرا در خواب دیده؛ زیرا شیطان به شکل من و به شکل جانشینان من (ائمه‌ی معصومین علیهم السلام) و همچنین به شکل شیعیان ائمه‌ی اطهار علیهم السلام در نمی‌آید. و آگاه باش، رؤیای صادقه (خواب صادق و درست) جزئی از هفتاد جزء پیامبری است.»

۳- باز در روایت دیگری آمده است:

وروی البزنطی عن الرضا علیه السلام قال: ما زارنی أحد من اولیائی عارفا بحقی إلا شفعت فیہ یوم القیامة.^۱

«ابی نصر بزنطی می‌گوید: امام رضا علیه السلام فرمودند: هیچ دوستی از دوستان و مجبان ما نیست که مرا آگاهانه به حقم زیارت کند، الا این که در روز قیامت او را شفاعت کنم.»

روایت مذکور در امالی شیخ صدوق با همین سند آمده است، و تنها فرقی که دارد این است که به جای جمله‌ی «تشفعت فيه يوم القيامة» در این روایت اول، در این روایت «تشفعت فيه يوم القيامة» آمده است!

۴- تمیم القرشی، عن أبيه، عن الأنصاري، عن الهروي قال: دخل الرضا عليه السلام القبة التي فيها قبر هارون الرشيد ثم خط بيده إلى جانبه ثم قال: هذه تربتي وفيها أدفن وسيجعل الله هذا المكان مختلف شيعتي وأهل محبتي، والله ما يزورني منهم زاير ولا يسلم علي منهم مسلم إلا وجب له غفران الله ورحمته بشفاعتنا أهل البيت.^۲

«اباصلت هروی می گوید: امام رضا عليه السلام داخل مکانی شدند که قبر هارون الرشید در آن قرار داشت، سپس با دستان مبارکش در کنار قبر هارون الرشید خطی کشیدند و فرمودند این تربت و محلی است که در آن دفن می‌گردم و خداوند به زودی این مکان را محل رفت و آمد شیعیان و محبانم قرار می‌دهد. به خدا قسم هیچ یک از شیعیان و محبان من مرا زیارت نمی‌کند و بر من سلام نمی‌فرستد الا این که به واسطه‌ی شفاعت ما اهل بیت عليهم السلام مورد بخشش و رحمت خداوند قرار می‌گیرد.»

خبر از آینده و حوادث آن از جمله ویژگی‌های ائمه‌ی اطهار عليهم السلام می‌باشد، و در این روایت، امام عليه السلام محل دفن خویش را در کنار قبر هارون الرشید بیان نمودند، همان گونه که واقع گردید. لذا امام عليه السلام پس

۱ - امالی الصدوق: بهذا الاسناد عن البرزطي قال: سمعت الرضا عليه السلام يقول: ما زارني أحد من أوليائي عارفا بحقي إلا تشفعت فيه يوم القيامة.

۲ - عيون الاخبار الرضا عليه السلام، ج ۲، ص ۱۳۶.

از بیان و تعیین محل دفن خویش، به ویژگی های آن مکان پرداخته و در پایان می فرمایند: به برکت شفاعت ما بخشش و رحمت خداوند شامل زائرانمان می گردد.

۵- محمد بن المشهدی: بإسناده عن الوشاء عن الرضا علی بن موسی علیه السلام قال: سمعته يقول: إن لكل إمام عهدا في أعناق شيعته، وإن من تمام الوفاء بالعهد وحسن الأداء زيارة قبورهم، فمن زارهم رغبة في زيارتهم وتصديقا بما رغبوا فيه كانت أئمتهم شفعاء هم يوم القيامة.^۱

«محمد بن مشهدی به اسناد خودش به و شاء از امام رضا علیه السلام نقل می کند که امام می فرمودند: هر امامی بر ذمه‌ی شیعیانش عهد و پیمانی دارد و انجام کامل وفای به عهد و پیمان توسط شیعیان و انجام و نیکو به جا آوردن چنین عهد و پیمانی، به این است که پس از شهادتشان به زیارت مزار و قبورشان بروند. پس هر کس قبور ائمه‌ی خویش را با میل و رغبت و عشق، زیارت کند و هر آنچه مورد رضایت ائمه‌ی خویش است قبول داشته باشد، و آن را تصدیق نماید، در روز قیامت ائمه‌ی اطهار علیهم السلام شفیعیان آنان خواهند بود.»

مجموع این روایات بر شفاعت امام رضا علیه السلام و سایر معصومان دلالت دارد و برای انسان سر و پا تقصیر، چه نعمتی بالاتر از نعمت شفاعت اهل بیت علیهم السلام و نجات از عذاب آخرت

۱ - المزار، ابو عبدالله محمد بن جعفر بن علی المشهدی الحائری، الکافی، ج ۴، ص ۵۶۷ ، حدیث ۲.

است؟! و این نعمتی است که به برکت زیارت معصوم علیه السلام به دست می آید.

۱-۶. زیارت امام رضا علیه السلام و از بین رفتن غم و اندوه

از جمله مشکلات بشر امروز، افسردگی و دل مردگی او می‌باشد. عوامل مختلفی چنین حالتی را برای انسان ایجاد می‌کند که از جمله‌ی آن آلودگی‌های روحی و ارتکاب گناه می‌باشد. البته گاه کثرت ظلم در دنیا و رنج دیگران چنین حالاتی را به وجود می‌آورد. وجود چنین مشکلاتی باعث شده انسان‌ها به تلاش و تکاپو افتاده تا این غم و اندوه را از خود دور کنند، و به حالت طبیعی دست یابند، حتی انسان‌ها برای دستیابی به چنین حالتی حاضرند سرمایه‌های فراوانی را صرف نمایند. پناه بردن به مواد مختلف مخدر در شکل‌های مختلف آن، و مشروبات و اعمال و کارهای گوناگون همه و همه برای کاستن از این کسالت روحی است که فایده‌ای نداشته و حتی کار را بدتر نموده است. در آموزه‌های اسلامی، چه آموزه‌هایی که از قرآن استفاده می‌شود و چه آموزه‌هایی که از روایات به دست می‌آید، توجه به خداوند و هر آن‌چه در ارتباط مستقیم با خداوند می‌باشد باعث آرامش و شادابی می‌گردد.

الصدوق رحمته الله، قال أبو جعفر علیه السلام قال: قال رسول الله صلی الله علیه و آله: ستدفن بضعة منی بخراسان، ما زارها مکروب إلا نفس الله عز وجل کرهه، ولا مذنب إلا غفر الله له ذنوبه.^۱

امام باقر علیه السلام از قول پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله نقل می‌کند که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: به زودی پاره‌ای از تن من (کنایه از فرزند و عزیز پیامبر صلی الله علیه و آله) امام رضا علیه السلام است) در شهر خراسان دفن می‌شود، هیچ غم زده

و دل افسرده‌ای نیست که او را زیارت کند، الا این که خداوند
حزن و اندوه وی را از بین ببرد، و هیچ گناه کاری نیست که او
را در خراسان زیارت کند الا این که خداوند گنااهش را ببخشد.»

توجه: از بین رفتن غم و اندوه از دل زایران معصومان علیهم السلام
امری است که در روایات متعددی آمده است و افراد زیادی به این
امر اذعان و اقرار نموده‌اند: که با کوله باری از غم و اندوه به زیارت
معصومان علیهم السلام رفته‌اند و پس از زیارت احساس شادی و نشاط به
آنان دست داده است و حتی عده‌ای در ارتباط با چنین حالتی دچار
شک و تردید می‌شوند، که شاید عارض شدن چنین حالتی نشانه‌ی
نبودن توجه و غفلت از واقعیت زیارت است؟ ولی باید بدانند که هر
کس با توجه و دقت، آداب زیارت را به جا بیاورد، احساس آرامش
و سبکی را به برکت زیارت معصومان علیهم السلام پیدا می‌کند، و برخی
از علمای اسلامی در کتاب‌های روایی خود بحثی را تحت عنوان
«تفریح الکر» یعنی گشایش غم و اندوه آورده‌اند.^۱

۷-۱. زیارت امام رضا علیه السلام و به دست آوردن بهشت

از جمله فضیلت‌هایی که برای زیارت امام رضا علیه السلام در روایات آمده است کسب بهشت و رضوان الهی است، و بی تردید برخورداری از چنین نعمتی نشانه‌ی سعادت و خوشبختی فرد است. که در ادامه به مواردی از آن اشاره می‌شود.

۱. عیون أخبار الرضا علیه السلام: ماجیلویه، عن علی، عن أبيه، عن عبد العظيم الحسني، عن أبي جعفر علیه السلام قال: ضمنت لمن زار أبا عليه السلام بطوس عارفا بحقه الجنة على الله تعالى^۱.

۴۳

«حضرت عبدالعظیم حسنی از امام جواد علیه السلام نقل می‌کند که آن امام همام فرمودند: هرکسی که پدرم علیه السلام را در سرزمین طوس آگاهانه به حق امامت زیارت نماید بهشت را برای او ضمانت و وعده‌ی حتمی می‌دهم.»

۲. الصدوق رحمته الله، قال: قال رسول الله صلی الله علیه و آله: ستدفن بضعة منی بأرض خراسان، لا یزورها مؤمن إلا أوجب الله له الجنة، وحرم جسده علی النار^۲.

«مرحوم صدوق به سند خود روایتی از پیامبر خدا صلی الله علیه و آله نقل می‌کند که ایشان فرمودند: به زودی پاره‌ای از تن من (فرزندى از

۱ - عیون الاخبار الرضا، ج ۲، ص ۲۵۶؛ در برخی از روایات به جای «حتمت» «ضمنت» آمده است که در معنا تغییری ایجاد نمی‌کند.

۲ - من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۳۵۱.

فرزندان من) در سرزمین خراسان دفن می‌شود، هیچ اهل ایمان و مسلمانی او را زیارت نمی‌کند الا این که خداوند متعال بهشت را برای او واجب می‌کند و جسمش را بر آتش جهنم حرام می‌کند.»

۳. محمد بن المشهدی رحمته الله بإسناده عن الصدوق عن أبيه قال: حدثنا سعد بن عبد الله، عن أحمد بن أبي عبد الله البرقي، عن الحسن بن علي الوشاء قال: قلت للرضا عليه السلام ما لمن زار قبر أحد من الأئمة؟ قال: له مثل من أتى قبر أبي عبد الله عليه السلام، قال: قلت: وما لمن زار قبر أبي عبد الله عليه السلام؟ قال: الجنة والله^۱.

«حسن بن علی و شامی گوید خدمت امام رضا عليه السلام عرض کردم پاداش کسی که قبر یکی از ائمه اطهار عليهم السلام را زیارت کند چیست؟ فرمودند همان ثوابی که برای زیارت قبر امام حسین عليه السلام داده می‌شود. عرض کردم پاداش کسی که قبر امام حسین عليه السلام را زیارت کند چیست؟ فرمودند: به خدا قسم بهشت پاداش زیارت امام حسین عليه السلام است.»

در این روایت ثواب زیارت هر یک از ائمه عليهم السلام برابر با زیارت ابا عبدالله حسین عليه السلام قرار داده شده است از این رو شامل زیارت امام رضا عليه السلام نیز می‌گردد.

۴. الطوسی رحمته الله عن محمد بن أحمد بن داود، عن أبيه، عن محمد بن قولويه، عن أحمد بن محمد بن عيسى، عن داود الصرمي، عن أبي جعفر محمد بن علي عليه السلام قال: سمعته يقول:

من زار أبي فله الجنة.^۱

«داود صرمی از امام جواد علیه السلام نقل می‌کند که شنیدم امام می‌فرمایند: هر کس پدر مرا زیارت کند بهشت از آن اوست.»

۵. الصدوق رحمته، قال أبو جعفر علیه السلام: ضمنت لمن زار قبر أبي بطوس عارفاً بحقه الجنة على الله عز وجل.^۲

«امام نهم، امام جواد الائمه علیهم السلام فرمودند: هر کس در شهر طوس مزار پدر مرا عارفانه به حقیقت زیارت کند بهشت را از جانب خدا برای او ضمانت می‌کنم. (یعنی خداوند چنین پاداشی را برای او قرار داده است.)»

۱۳- التهذیب، ج ۶، ص ۸۵.

۲- من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۳۴۹.

۱-۸. زیارت امام رضا علیه السلام و بخشش گناهان

انجام هر عبادت و به طور کلی هر کار خیری در دنیا، کمترین تاثیری که دارد از بین بردن بدی‌ها و کفاره‌ی گناهان است، چنان که در قرآن کریم آمده است [إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرَى لِلذَّكْرِينَ] ^۱ خوبی‌ها بدی‌ها را از میان می‌برد این برای پندگیرندگان پندی است. زیارت اولیای خدا به خصوص معصومان علیه السلام از بهترین عبادات و حسنات است که خداوند به واسطه‌ی آن تمام گناهان را می‌بخشد. و در همین ارتباط، روایات فراوانی از ائمه‌ی اطهار علیه السلام نقل شده است.

۱. روی حمدان بن إسحاق النیشابوری قال: قلت لأبي جعفر الثاني عليه السلام: ما لمن زار قبر أبيك بطوس؟ فقال: من زار قبر أبي غفر له ما تقدم من ذنبه وما تأخر. ^۲

«حمدان بن اسحاق نیشابوری می‌گوید خدمت امام نهم علیه السلام عرض کردم: پاداش و ثواب کسی که قبر پدر بزرگوار شما (امام رضا علیه السلام) را زیارت کند چیست؟ امام علیه السلام در پاسخ فرمودند: هرکس قبر پدر مرا زیارت کند تمام گناهان گذشته و آینده او بخشیده می‌شود.» ^۳

۱- هود / ۱۱۴.

۲- وسائل الشیعه، ج ۱۰، الباب ۸۲ من ابواب المزار، ح ۱، ص ۴۲۲.

۳- در عبارات هر کجا که دو صفت متقابل ذکر شود، مراد تمام موارد است برای نمونه اگر کسی بگوید من روز و شب تلاش می‌کنم مقصود وی تمام زمان است، از این رو مراد از گناهان گذشته (ما تقدم من ذنبه) و آینده (وما تأخر)، یعنی تمام گناهان مورد بخشش قرار می‌گیرد.

۲. عیون أخبار الرضا علیه السلام، أمالی الصدوق: العطار عن سعد عن أيوب بن نوح عن أبي جعفر الثاني علیه السلام قال: من زار قبر أبي علیه السلام بطوس غفر الله له ما تقدم من ذنبه وما تأخر، فإذا كان يوم القيامة نصب له منبر يحذاء منبر رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم حتى يفرغ الله من حساب عبادته.^۱

«ایوب بن نوح از ابی جعفر ثانی یعنی امام جواد علیه السلام نقل می کند که امام علیه السلام فرمودند: هر کس قبر پدر مرا در طوس زیارت کند خداوند تمام گناهان او را می بخشد، و هنگامی که روز قیامت برپا می شود، در کنار منبر پیامبر اسلام صلی الله علیه وآله وسلم منبری برای وی قرار می دهند، تا خداوند از حساب بندگانش فارغ گردد.»

۴۷

۳. الصدوق رحمته الله قال: وروی النعمان بن سعد عن أمير المؤمنين علیه السلام أنه قال: سيقتل رجل من ولدی بأرض خراسان، بالسّم ظلماً، اسمه اسمی واسم أبيه اسم ابن عمران موسى علیه السلام، ألا فمن زاره في غربته غفر الله عز وجل ذنوبه ما تقدم منها وما تأخر، ولو كانت مثل عدد النجوم، وقطر الأمطار وورق الأشجار.^۲

«نعمان بن سعد از امیرالمومنین علی علیه السلام نقل می کند که امام علیه السلام فرمودند: به زودی مردی از فرزندان من در سرزمین خراسان به وسیله سم مسموم و به شهادت می رسد، که اسم او همانند اسم من (علی) است و اسم پدر او، اسم پسر عمران پیامبر یعنی موسی است (علی بن موسی). آگاه باشید که هر کس در

۱ - الکافی، ج ۴، ص ۵۸۵.

۲ - من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۳۴۹.

غربت او را زیارت کند، خداوند متعال تمام گناهان گذشته و آینده او را می‌بخشد. هر چند مقدار گناهان او به تعداد ستارگان آسمان و قطرات باران، و برگ درختان باشد.»

لطایف حدیث:

۱- از جمله ویژگی‌های ائمه‌ی معصومین علیهم‌السلام علم آنان به گذشته و آینده می‌باشد؛ لذا امام علی بن ابیطالب علیه‌السلام در این روایت از آینده خبر می‌دهد و این که بر سر یکی از فرزندان بزرگوار آن حضرت چه می‌آید، به راستی چه سخت است دانستن حوادثی که در انتظار انسان و یا عزیزان انسان است و این چنین علمی برای مردم عادی قابل تحمل نیست و تاب و تحمل عظیم می‌خواهد که جز در وجود معصوم علیه‌السلام قابل تصور نیست. امام علیه‌السلام مشخصات فرزندش که به سم کشته می‌شود به روشنی بیان می‌کند و مکانی که این حادثه رخ می‌دهد به دقت می‌فرماید. بیان حوادث آینده که توسط امیرالمومنین علیه‌السلام اظهار می‌شود، اختصاص به امام رضا علیه‌السلام نداشته بلکه درباره‌ی فرزندان معصوم دیگرش نیز، چنین بیاناتی دارند مثل بیان حوادث امام حسین علیه‌السلام، رسیدن به کربلا و نینوا و به شهادت رسیدن آن بزرگوار.

۲- نکته دیگری که امام علیه‌السلام به آن تاکید دارند بخشش گناهان شخص زایر به هر میزانی که باشد است، لذا امام علیه‌السلام می‌فرماید: ولو گناهان وی به تعداد ستارگان آسمان یا برگ درختان باشد یعنی اگر چه مقدار گناهان شخص به میزانی باشد که قابل شمارش نباشد خداوند به برکت زیارت امام رضا علیه‌السلام آن‌ها را می‌بخشد، زیرا کسی که امام خویش را با شرط آن یعنی «عارفا بحقه» زیارت کند در واقع از کارهای بد خویش توبه نموده است، و به برکت چنین زیارتی مسیر خویش را مسیر اهل بیت علیهم‌السلام قرار داده است

و بی تردید دلی که متوجه امام رضا علیه السلام شود با چنین آگاهی و عرفانی، خداوند گناهانش را می بخشد.

۴. محمد بن یعقوب، عن محمد بن یحیی، عن علی بن ابراهیم الجعفری، عن حمدان بن إسحاق، قال: سمعت أبا جعفر علیه السلام، أو حکمی لی رجل عن أبی جعفر علیه السلام، الشک من علی بن ابراهیم قال: قال أبو جعفر: من زار قبر أبی بطوس غفر الله له ما تقدم من ذنبه وما تأخر. قال: فحججت بعد الزيارة، فلقیت أیوب بن نوح، فقال لی: قال أبو جعفر الثانی علیه السلام: من زار قبر أبی بطوس غفر الله ما تقدم من ذنبه، وما تأخر، وبنى الله له منبرا فی حذاء منبر محمد وعلی علیه السلام، حتی یفرغ الله من حساب الخلائق، فرأیته وقد زار، فقال: جئت أطلب المنبر.^۱

«علی بن ابراهیم جعفری از حمدان بن اسحاق نقل می کند که از امام جواد علیه السلام شنیدم یا شخصی از امام جواد علیه السلام برایم نقل کرد (این تردید از ناحیه ی علی بن ابراهیم است که می گوید نمی دانم حمدان بن اسحاق گفت از امام شنیدم یا دیگری برای وی نقل کرده است) که امام فرمودند: هر شخص قبر پدر مرا در شهر طوس (مشهد الرضا علیه السلام) زیارت کند خداوند تمام گناهان گذشته و آینده ی او را می بخشد. وی در ادامه می گوید پس از زیارت امام علیه السلام با فرا رسیدن ایام حج، به حج رفته و حج به جا آوردم، در آن جا ایوب بن نوح را ملاقات کردم. ایوب بن نوح به من گفت ابو جعفر دوم امام جواد علیه السلام (ابو جعفر اول امام باقر علیه السلام

است) فرمودند: «هرکس قبر پدر مرا در شهر طوس زیارت کند خداوند تمام گناهان گذشته و آینده او را می‌بخشد و برای وی در کنار منبر حضرت رسول ﷺ و امیر المؤمنین علی علیه السلام منبری بنا می‌کند تا خداوند از حساب خلائق فارغ شود.» حمدان بن اسحاق می‌گوید: من ایوب بن نوح را دوباره در خراسان (مشهد الرضا) ملاقات کردم و درحالی که قبر امام رضا علیه السلام را زیارت کرده بود، به من گفت آمده‌ام تا آن منبر را از خداوند طلب کنم (یعنی من هم به دنبال فرمایش امام جواد علیه السلام جهت کسب ثواب و مقام بلند و منبری که امام جواد علیه السلام فرموده بودند، به زیارت امام رضا علیه السلام آمده‌ام).

۵. الصدوق رحمته الله قال: حدثنا أحمد بن زياد بن جعفر الهمداني - رضي الله عنه - قال: حدثنا علي بن إبراهيم بن هاشم عن أبيه، عن ياسر الخادم قال: قال علي بن موسى الرضا عليه السلام لا تشد الرحال إلى شيء من القبور إلا إلى قبورنا، ألا وإني لمقتول بالسم ظلما، ومدفون في موضع غربة، فمن شد رحله إلى زيارتي، استجيب دعاؤه وغفر له ذنبه.^۱

«ياسر خادم^۲ می‌گوید: علی بن موسی الرضا علیه السلام فرمودند: «برای زیارت هیچ قبری بار سفر نندید (بسته نمی‌شود) مگر برای زیارت قبرهای ما (اهل بیت علیهم السلام)، آگاه باشید که من از

۱ - شیخ صدوق، الخصال، ص ۱۴۴.

۲- وی از محدثان شهر قم بوده است، و از حضرت رضا علیه السلام روایات فراوانی در اصول دین و فروع و همچنین در آداب و سنن نقل می‌کند. احمد بن ابی عبدالله برقی در مسایلی از او نقل می‌کند. رک راویان امام رضا علیه السلام در مسند الرضا، ص ۵۳۶.

سر جور و ظلم به سم کشته می شوم و در سرزمینی دور و غریب
دفن می گردم، پس هرکس به قصد زیارت من بار سفر ببندد
دعایش مستجاب و برآورده می شود و گنااهش بخشیده می شود.»

لطایف روایت:

۱- در مکانی که اهل بیت علیهم السلام - چه زنده و چه مرده - حضور داشته باشند، آن مکان محل رفت و آمد ملائکه و زیارتگاه عرشیان است، پس زائر امام رضا علیه السلام بلکه زائر هر یک از ائمه‌ی معصومین علیهم السلام، باید بداند که در جمع ملائکه به زیارت می‌پردازد و قدر خویش را بیشتر بداند.

۲- امام علیه السلام از بارگاه خویش به عنوان باغی از باغ‌های بهشت تعبیر می‌کنند، چنان که پیامبر صلی الله علیه و آله هم فرمودند بین قبر و محراب من در مسجد النبی «روضه من ریاض الجنة» باغی از باغ‌های بهشت است. اگر از هر مسلمانی پرسیم که دوست داری در بهشت نماز بخوانی و یا عبادت نمایی؟ بی‌شک و تردید پاسخ مثبت خواهد بود، اما چنین امری چگونه ممکن است؟ در پاسخ باید گفت: با حضور در کنار اهل بیت علیهم السلام در واقع در باغی از باغ‌های بهشتی حضور می‌یابیم و عبادت در کنار آنان یعنی عبادت در بهشت. آری زیبایی بهشت به حضور اهل بیت علیهم السلام است و آنانند که بهشت را بهشت نموده‌اند. و زائر باید بداند آن آرامشی که در هنگام حضور در حرم دارد به خاطر حضور در بهشت ولایت است.

۳- امام علیه السلام باز در مقام پاداش زائر خویش می‌فرمایند: از جمله چیزهایی که نصیب زائر می‌گردد، ثواب هزاران حج و عمره است و این که در آخرت نیز مورد شفاعت اهل بیت علیهم السلام

قرار می‌گیرد تا گناهانش بخشیده گردد، همان گونه که قبل از
این بیان گردید.

۹-۱. زیارت امام رضا علیه السلام و کسب منبری کنار منبر پیامبر اسلام و امیر المومنین علیه السلام

همان طور که در بخش های گذشته بیان شد زیارت امام رضا علیه السلام باعث بالا رفتن مقام شخص می گردد و زائر امام رضا علیه السلام مقامی بسیار رفیع می یابد، که در روایات متعدد به آن تصریح شده است، از این رو در روایات از چنین مقام بلندی به منبری در کنار منابر پیامبر اسلام و امیرالمومنین علیه السلام تعبیر شده است، یعنی زائر امام رضا علیه السلام در قیامت در کنار رسول و وصی و جانشین پیامبر صلی الله علیه و آله قرار می گیرد، چنان که در روایت ایوب بن نوح و حمدان بن إسحاق گفته شد.^۱

۱ - محمد بن یعقوب، عن محمد بن یحیی، عن علی بن ابراهیم الجعفری، عن حمدان بن إسحاق، قال: سمعت أبا جعفر علیه السلام، أو حکى لى رجل عن أبى جعفر علیه السلام، الشک من علی بن ابراهیم قال: قال أبو جعفر: من زار قبر أبى بطوس غفر الله له ما تقدم من ذنبه وما تأخر. قال: فحججت بعد الزيارة، فلقیت أبوب بن نوح، فقال لى: قال أبو جعفر الثانى علیه السلام: من زار قبر أبى بطوس غفر الله ما تقدم من ذنبه، وما تأخر، وبنى الله له منبرا فى حذاء منبر محمد وعلی علیه السلام، حتى يفرغ الله من حساب الخلاق، فرأيتہ وقد زار، فقال: جنت أطلب المنبر، الكافي: ج ۴، ص ۵۸۵.

۱-۱۰. زیارت امام رضا علیه السلام و استجابت دعا

از جمله اموری که هر زایری با تمام وجود آرزو می‌نماید، این است که حاجات و خواسته‌های خویش را در هنگام زیارت به برکت ارادت به اهل بیت علیهم‌السلام مستجاب و برآورده شده ببیند، ولیکن باید توجه داشت که برآورده شدن حاجات تنها به اجابت آن در دنیا نیست، چه بسا اموری که از خداوند سبحان در خواست می‌کنیم ولی به صلاح ما نباشد، و از طرف دیگر هم گاهی اوقات چیزهایی را دوست نداریم ولی در واقع به صلاح ما می‌باشد چنان که در قرآن آمده است [وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ] ^۱ و بسا چیزی را خوش نمی‌دارید و آن برای شما خوب است و بسا چیزی را دوست می‌دارید و آن برای شما بد است و خدا می‌داند و شما نمی‌دانید.

از این رو آنچه وظیفه‌ی ماست این است که چیزی را از خداوند بخواهیم که به صلاح دنیا و آخرت ما باشد، و چون به طور دقیق نمی‌دانیم چه چیزی به صلاح ماست، باید بررسی نمود و اگر در ظاهر در آن مصلحتی بود، آن را از خداوند طلب نماییم، ولی اگر برآورده نشد این را حمل بر بی‌توجهی خداوند به خواسته‌ی خود ندانیم بلکه باید بر این باور باشیم که خداوند آنچه به صلاح است انجام می‌دهد، و به خداوند اطمینان و بر او توکل نماییم. رسیدن به مقام بالای رضایت و راضی بودن به رضای خدا، مقامی است بسیار بلند، از این رو هنگام دعا

و خواستن حاجت‌ها باید رضایت و صلاح دیدِ خداوند را فراموش ننمود. در روایاتی که از امام رضا علیه السلام نقل شد، خود امام علیه السلام فرمودند: هرکس برای دیدار ما بار سفر ببندد، بدانند که ما حاجتش را برآورده می‌نماییم؛ و چه بسیار حاجت‌مندانی که با قلبی پر از امید به دیدار یار رفتند و خداوند به برکت و احترام و مقام امام علیه السلام حاجات آنان را برآورده نمود، و حتی عده‌ای قبل از بیان حاجت، به خواسته‌ی خویش رسیدند. چنان که در روایت یاسر خادم بیان شد.^۱

۱ - الصدوق رحمته الله قال: حدثنا أحمد بن زياد بن جعفر الهمداني - رضي الله عنه - قال: حدثنا علي بن إبراهيم بن هاشم عن أبيه، عن ياسر الخادم قال: قال علي بن موسى الرضا عليه السلام لا تشد الرحال إلى شيء من القبور إلا إلى قبورنا، ألا وإني لمقتول بالسهم ظلما، ومدفون في موضع غربة، فمن شد رحله إلى زيارتي، استجيب دعوؤه وغفر له ذنبه.

۱-۱۱. زیارت امام رضا علیه السلام و در امان بودن از آتش جهنم

در امان بودن از آتش دوزخ که نشان دهنده‌ی خشم الهی است، از جمله مسایلی است که برای هر فرد مسلمانی دارای اهمیت خاص و ویژه‌ای می‌باشد، و در واقع آرزویی است که برای رسیدن به آن مسلمانان با ترک محرمات و انجام واجبات خود را به آن هدف نزدیک می‌کنند. و علاوه‌ی بر آن، خداوند سبحان برای نیل و دستیابی به این امر مهم، راه‌های فراوانی را قرار داده است، که یکی از راه‌های مهم توجّه و توسّل به معصومان علیهم السلام و خدمت آن بزرگان رسیدن می‌باشد، چه در زمان حیات و یا پس از شهادت آنان، زیرا همان گونه که بیان شد فرقی بین زنده و مرده‌ی معصومان علیهم السلام نیست، و زیارت به معنای توجّه و ابراز ارادت به کسانی است که خداوند آنان را واسطه و وسیله‌ی رحمت خویش قرار داده است. در احادیث فراوانی که از ائمه‌ی معصومین علیهم السلام رسیده است، یکی از آثار زیارت امام رضا علیه السلام در امان بودن از عذاب الهی است. که به بیان نمونه‌هایی از آن می‌پردازیم.

۱. أمالی الصدوق: ابن موسی، عن الأسدی، عن سهل، عن عبد العظیم الحسنی قال: سمعت أبا جعفر الثانی علیه السلام يقول: ما زار أبا علیه السلام أحد فأصابه أذى من مطر أو برد أو حر إلا حرم الله جسده علی النار.^۱

«حضرت عبدالعظیم حسنی^۱ می‌گوید از امام نهم جواد الائمه علیه السلام شنیدم که می‌فرمودند: هیچ زائری از زایران پدرم امام رضا علیه السلام نیست که در راه زیارت وی مورد اذیت و آزاری مانند بارش باران یا سرما یا گرما، قرار گیرد الا این که خداوند به واسطه‌ی این مقدار از اذیت شدن، جسمش را بر آتش جهنم حرام گرداند (کنایه از این که از آتش جهنم در امان خواهد بود).»

۲. السنانی، عن الأسدی، عن سهل، عن عبد العظیم الحسنی قال: سمعت علی بن محمد العسکری علیه السلام یقول: أهل قم وأهل آية المغفور لهم لزیارتهم لجدی علی بن موسی الرضا علیه السلام بطوس، ألا ومن زاره فأصابه فی طریقہ قطرة من السماء حرم الله جسده علی النار.^۲

«حضرت عبدالعظیم حسنی می‌گوید: از امام علی بن محمد عسکری (امام دهم، امام هادی) علیه السلام شنیدم که می‌فرمودند: اهل قم، اهل آیه‌ی غفران می‌باشند به واسطه‌ی این که آنان جدم علی بن موسی الرضا علیه السلام را در شهر طوس زیارت می‌کنند،^۳ آگاه

۱۲- او عبدالعظیم بن عبدالله بن علی بن حسن بن زید بن حسن بن علی بن ابیطالب علیه السلام از عالمان و محدثان جلیل القدر است که حضور سه امام را یعنی امام رضا، امام جواد و امام هادی علیه السلام را درک نموده و از آن سه بزرگوار حدیث نقل می‌کند، وی در زمان خلافت متوکل از مدینه به شهر ری هجرت و حدود سال ۲۵۰ هـ. ق. درگذشت. رک راویان امام رضا علیه السلام، ص ۲۴۶.

۲- عیون الاخبار الرضا، ج ۲، ص ۲۶۰.

۳- اهالی شهر قم از همان ابتدا از مریدان و عاشقان اهل البیت عصمت علیهم السلام بوده و هستند و این که امام علیه السلام از آنان با این عنوان یاد می‌کند به علت این است که آنان ساکن ایران بوده و نسبت به شهرهای عراق به مشهد الرضا علیه السلام نزدیکترند، و توفیق بیشتری برای زیارت امام رضا علیه السلام داشته‌اند.

باشید هرکس برای زیارت علی بن موسی الرضا علیه السلام برود و در راه زیارت به مقدار چکیده شدن یک قطره باران بر وی اذیت گردد، خداوند جسمش را بر آتش جهنم حرام می گرداند.»

۳. الصدوق رحمته الله، قال: قال رسول الله صلى الله عليه وآله: ستدفن بضعة مني بأرض خراسان، لا يزورها مؤمن إلا أوجب الله له الجنة، وحرّم جسده على النار^۱.

«مرحوم صدوق به سند خود روایتی از پیامبر خدا صلى الله عليه وآله نقل می کند که ایشان فرمودند: به زودی پاره ای از تن من (فرزندی از فرزندان من) در سرزمین خراسان دفن می شود، هیچ اهل ایمان و مسلمانی او را زیارت نمی کند الا این که خداوند متعال بهشت را برای او واجب و جسمش را بر آتش جهنم حرام می کند.»

۴. الصدوق، عن ماجيلويه، عن علي، عن أبيه، عن الهروي قال: سمعت الرضا عليه السلام يقول: اني سأقتل بالسم مسموما ومظلوما واقبر إلى جانب هارون ويجعل الله عز وجل تربتي مختلف شيعتي وأهل بيتي فمن زارني في غربتي وجبت له زيارتي يوم القيامة والذي أكرم محمدا صلى الله عليه وآله بالنبوة واصطفاه على جميع الخليفة لا يصلي أحد منكم عند قبري ركعتين إلا استحق المغفرة من الله عز وجل يوم يلقاه والذي أكرمنا بعد محمد صلى الله عليه وآله بالإمامة وخصنا بالوصية ان زوار قبري لأكرم الوفود على الله يوم القيامة وما من مؤمن يزورني فتصيب وجهه قطرة من السماء إلا حرم الله عز وجل جسده على

«اباصلت هر وی نقل می‌کند که از امام رضا علیه السلام شنیدم که می‌فرمودند: به درستی که به زودی مظلومانه و از سر کین مسموم شده و به وسیله‌ی سم کشته می‌شوم و در کنار هارون دفن خواهم شد، و خداوند عزوجل تربت مرا محل رفت و آمد شیعیان و اهل بیتم علیهم السلام قرار می‌دهد. پس هر کس مرا در غربت زیارت کند، بر من واجب است که روز قیامت به دیدنش بروم. و قسم به خدایی که حضرت محمد صلی الله علیه و آله را به واسطه‌ی انتخابش برای رسالت، عزیز و با کرامت گردانید و او را از بین تمامی مخلوقاتش برگزید، هیچ یک از شما در کنار قبر من دو رکعت نماز به جا نمی‌آورد، الا این که هنگام ملاقات با خداوند، مستحق مغفرت و بخشش خداوند خواهد بود. قسم به خدایی که حضرت محمد صلی الله علیه و آله را برای رسالت انتخاب نمود و ما را به واسطه‌ی امامت، مورد احترام و تکریم قرار داد، و وصایت و جانشینی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را به ما (ائمه‌ی اطهار علیهم السلام) اختصاص داد. زایران قبر من بهترین و با کرامت‌ترین گروهی خواهند بود که روز قیامت بر خداوند وارد می‌شوند و هیچ مؤمنی نیست که برای زیارت ما بیاید و قطره‌ای باران از آسمان بر وی بچکد الا این که خداوند بدنش را بر آتش جهنم حرام کند (یعنی به واسطه‌ی این مقدار کم از سختی، آتش جهنم را نمی‌چشد).»

۵. الطوسی رحمته الله بإسناده عن علی بن ابراهیم بن هاشم، عن أبيه،

عن أبي هاشم الجعفری داود بن القاسم، قال سمعت محمد بن علی
بن موسی الرضا علیه السلام یقول: إن بین جبلی طوس قبضة من الجنة،
من دخلها کان آمناً یوم القيامة من النار.^۱

«ابوهاشم جعفری می‌گوید: از امام جواد علیه السلام شنیدم که
می‌فرمود: بین دو کوه سرزمین طوس، قطعه‌ای از بهشت است
که هرکس داخل آن شود در روز قیامت از آتش جهنم در امان
است.»

۱ - التهذیب، ج ۶، ص ۱۰۹. همچنین صدوق در من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۳۴۹، نقل کرده است.

۱۲-۱. زیارت امام رضا علیه السلام و کمک و دستگیری در سه

جای مهم

بی تردید بحث از قیامت و مواقف و مکان‌های هول انگیز و خطرناک آن و عبور از هریک از آن ایستگاه‌ها، همواره برای اهل ایمان مهم بوده و می‌باشد. از این رو خوشبختانه در روایات متعددی از جمله فواید و فضایلی که برای زیارت امام رضا علیه السلام ذکر شده است، تنها نبودن در این مواقف و نجات یافتن از مصیبت‌های ترسناک آن مواقف می‌باشد که در ادامه ذکر می‌گردد.

۱. الطوسی رحمته الله عن محمد بن أحمد بن داود، عن أبيه، عن محمد بن السندي، عن أحمد بن إدريس، عن علي بن الحسن النيشابوري عن أبي صلاح شعيب بن عيسى، قال: حدثنا صالح بن محمد الهمداني، عن إبراهيم بن إسحاق النهاوندي، قال: قال الرضا علیه السلام: من زارني علي بعد داري ومزاري أتيته يوم القيامة في ثلاثة مواطن حتى أخلصه من أهوالها: إذا تطايرت الكتب يمينا وشمالا وعند الصراط، والميزان^۱.

«ابراهیم بن اسحاق نهاوندی می‌گوید امام رضا علیه السلام فرمودند: هرکس برای زیارت من و یا قبرم از راه دور بیاید و مرا زیارت کند، من هم در روز قیامت در سه جا به فریاد او می‌رسم و او را از ترس آن سه جا نجاتش می‌دهم.

۱- هنگامی که شخص نمی‌داند کتاب اعمال او به دست

۱۱- التهذیب، ج ۶، ص ۸۵، خصال، ص ۱۶۷، من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۲۴۹.

- راست یا به چپ او داده می‌شود.
- ۲- هنگام عبور از پل صراط.
- ۳- هنگام سنجش اعمال شخص.

لطایف روایت:

۱- از ویژگی‌های معصومان علیهم‌السلام، احسان و لطف آنان نسبت به مردم است، که این لطف و احسان در جایی که دیگری در حق آنان احسان و لطفی کرده باشند بیشتر خواهد بود، و منشا چنین رفتاری تربیت و آشنایی با آموزه‌های الهی می‌باشد، همانگونه که خداوند در قرآن می‌فرماید: «مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا»^۱، یعنی نه تنها جزا و پاداش کار خیر و احسان، احسان و خیر است، بلکه پاداش آن عمل پسندیده چندین برابر می‌باشد. لذا امام علیه‌السلام نه تنها زحمت زایر خویش را جبران می‌کند بلکه پاداش چندین برابر به او می‌دهد. زیرا زایری که سختی دوری راه را برای دیدن محبوب و مولای خویش تحمّل می‌کند، امام رحمت نیز به چندین برابر جبران می‌کند.

۲- از نکات مهم در پاداش امام رضا علیه‌السلام توجه به آخرت و مشکلات اساسی انسان‌هاست. زیرا بی‌شک مشکلات دنیوی و ترس‌ها و هول‌هایی که در دنیا برای انسان ایجاد می‌شود، هر چند سخت و بزرگ باشد پس از مدتی از بین می‌رود، زیرا یکی از سنت‌های الهی از بین بردن و رفع سختی‌ها و ترس‌ها می‌باشد. چنان که در قرآن فرموده است «إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا»^۲ یعنی با هر سختی و امر ناخوشایندی که برای انسان پیش می‌آید، گشایش و رفع مشکل است، و با توجه به عمر کوتاه انسان‌ها، این مشکلات

۱۲- هر کس کار نیکی بیاورد ده برابر آن [پاداش] داده خواهد شد. انعام / ۱۶۰.

۲۳- آری با دشواری آسانی است، الانشراح / ۶.

هم کوتاه خواهد بود. اما آن مشکلی که به راحتی قابل رفع نیست و از دیگران کاری بر نمی‌آید، مشکلات اخروی و هول و ترس از بعضی مسایل اخروی است. مانند این که انسان نداند چه وضعیتی دارد آیا پرونده اعمال او، به نشانه‌ی خوب بودن و قبولی، به دست راست او داده می‌شود؟ یا خیر به دست چپ او داده می‌شود؟، که این امر نشان از مردودی و بدی اعمال وی در دنیاست. و این حالت انتظار و ندانستن حکم خداوند و بلا تکلیفی، از اصل حکم خداوند به مردود بودن اعمال، سخت تر است. مانند شخصی که دادگاه قرار است حکم او را صادر کند در حالی که او نمی‌داند چه سرنوشتی در انتظار اوست و این هول و ترس و انتظار بسیار سخت است. لذا امام علیه السلام می‌فرمایند: من در چنین حالتی، کنار زایر عاشقم هستم، زایری که با عشق و معرفت به حق اهل بیت علیهم السلام برای انجام وظیفه و ابراز ارادت از راه دور به زیارت آمده، من هم هنگام غربت و تنهایی او را کمک می‌نمایم.

مکان سخت دوم هنگامی است که شخص می‌خواهد از پل صراط عبور کند. پلی که در وصفش گفته شده است: از مو نازکتر و از شمشیر تیزتر است، و انسان باید با کوله باری از اعمال که بر دوشش سنگینی می‌کند از آن عبور کند. اعمالی که کمر شخص را می‌شکند. لذا امام علیه السلام می‌فرماید: در این هنگام که بسیار سخت است و از دیگران کاری بر نمی‌آید من به کمک زایر خویش می‌روم.

مکان و موقف سوم، وقت رسیدگی به پرونده‌ی اعمال شخص است و آن هنگامی است که اعمال شخص در کفه‌ی ترازو قرار می‌گیرد آن هم نزد خداوندی که فرموده «فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ

خَيْرًا يَرَهُ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ^۱ خداوندی که در سنجش اعمال مثقال مثقال حساب می‌کند و دقت می‌کند و اعمال خالی از عشق و خلوص را پوچ و سبک می‌داند، لذا وقتی شخص ملاحظه می‌کند اعمال با این دقت محاسبه می‌شود و هیچ حرف و عمل و نیتی از نظر خداوند مخفی نمانده، ترس و دلشوره سراپای او را در بر می‌گیرد و خویش را بی پناه و ضعیف می‌بیند. لذا امام علیه السلام می‌فرماید: ولو زایر من نداند، که چه چیزی باید از ما بخواهد و چه چیزی به صلاح اوست، و یا اصلاً نمی‌داند که مشکلات و خطرهایی که او را تهدید می‌کند چیست! ولی ما در سه جای مهم و سخت آخرت او، حاضر می‌شوم و مشکلات او را حل می‌کنم. اعمال او را از سبکی خارج می‌کنم و چون از سر اخلاص و عشق و صفا به زیارت من آمده است اعمال او را ثقیل و سنگین و با ارزش می‌کنم و از این راه، آن ترس و وحشت و اضطراب زایر خویش را از بین می‌برم.

روایت فوق، با کلماتی مشابه از همین طریق نیز آمده است؛ و در متن آن تنها در یک جا «شطون» و در نقل دیگر «شطّ مزاری» بعد از «بعد داری» آمده است، کلمه‌ی «شطّ» و «شطن» به معنای دور شدن آمده است، بنابراین «شطّ مزاری» یا «شطون مزاری» به معنای دور بودن قبر امام علیه السلام می‌باشد و تغییری در معنا ایجاد نمی‌شود.

۱. کامل الزیارة: أبی، عن سعد، عن علی بن الحسین النیسابوری، عن شعیب ابن عیسی، عن صالح بن محمد الهمدانی، عن إبراهیم

۱ - پس هر که هموزن ذره‌ای نیکی کند [نتیجه] آن را خواهد دید و هر که هموزن ذره‌ای بدی کند [نتیجه] آن را خواهد دید، الزلزلة ۷/۹۹ و ۸.

بن إسحاق النهاوندى قال: قال أبو الحسن الرضا عليه السلام: من زارنى على بعد دارى وشطون مزارى أتيته يوم القيامة فى ثلاثة مواطن، حتى أخلصه من أهوالها: إذا تطايرت الكتب يمينا وشمالا وعند الصراط، وعند الميزان.^١

٢. روى إبراهيم بن إسحاق النهاوندى عن ذكره قال: قال الرضا عليه السلام: من زارنى على بعد دارى وشط مزارى أتيته يوم القيامة فى ثلاثة مواطن حتى أخلصه من أهوالها: إذا تطايرت الكتب يمينا وشمالا، وعند الصراط، وعند الميزان.^٢

البتة در برخی از روایات، تنها «من زارنى على بعد دارى أتيته يوم القيامة فى ثلاثة مواطن» آمده است.^٣ يعنى بعد از «بعد دارى» «شط مزارى» نیامده است.

١ - كامل الزياره، ٣٠٤.

٢ - وسائل الشيعة، ج ١٠، باب ٨٢ از ابواب مزار، حديث ٢، ص ٤٣٣. و مزار مفيد قسم دوم، باب ١٦، ح ٢، ص ١٦٨.

٣ - امالى الصوق، مجلس ٢٥، حديث ٩.

۱۳-۱. زیارت امام رضا علیه السلام و اعطای پاداش مجاهدان در راه خدا

از جمله پاداش‌هایی که زائران حرم امام هشتم علیه السلام از آن برخوردار می‌گردند، پاداشی است که خداوند برای مجاهدان در راه خودش مقرر نموده است، پاداشی که در آیات و روایات فراوان باب جهاد برای رزمندگان گفته شده است. و حتی در برخی از آیات نشانه‌ی ایمان و مومن حقیقی، مجاهدت در راه خداوند بیان گردیده است، مجاهدانی که از نعمت‌ها و رحمت خداوند بهره‌مند می‌گردند: [وَالَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آوَأُ وَنَصَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ]^۱ و کسانی که ایمان آورده و هجرت کرده و در راه خدا به جهاد پرداخته و کسانی که [مهاجران را] پناه داده و یاری کرده‌اند آنان همان مؤمنان واقعی‌اند برای آنان بخشایش و روزی شایسته‌ای خواهد بود.

آنچه در روایت قابل توجه است، میزان و مقدار زیاد پاداش است، چنان که در روایت گفته شده است به زائر امام رضا علیه السلام پاداش صد هزار مجاهد در راه خدا داده می‌شود، و این پاداش تنها بخشی از برکات زیارت امام علیه السلام است.

۱. الصدوق رحمته الله قال: و روی عن أبي الصلت عبد السلام بن صالح الهروي^۲، قال: سمعت الرضا علیه السلام يقول: ... ألا فمن زارني

۱ - انفال / ۷۴.

۲۵- عبدالسلام بن صالح ابوصلت هروی، از مشهورترین اصحاب امام رضا علیه السلام می‌باشد و بین شیعه و اهل سنت معروف و از خادمان و محارم امام رضا علیه السلام بوده است. وی از امام علیه السلام روایات فراوانی را در زمینه‌های مختلف نقل نموده است. او در مدینه متولد شد

فی غربتی کتب الله عز وجل له اجر... ومائة ألف مجاهد...^۱

«ابا صلت هروی از امام رضا علیه السلام نقل می کند که امام رضا علیه السلام می فرمودند: آگاه باش هر کسی در غربت مرا زیارت کند خداوند پاداش و ثواب صد هزار مجاهد در راه خدا را برایش می نویسد.»

در خبر دیگری نیز آمده است که خداوند به زایر امام علیه السلام اجر و ثواب کسی را خواهد داد، که در ابتدا جهت تجهیز مجاهدان اقدام نموده و سپس همراه مبارزان به جنگ رفته است، یعنی کسی که هم از مال خود در راه خدا گذشته و هم از جان خود در این راه می گذرد، در قرآن کریم چنین عملی نشانه‌ی ایمان واقعی و صداقت در گفتار و کردار شمرده شده است: [إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ]^۲، در حقیقت مؤمنان کسانی اند که به خدا و پیامبر او گرویده و [دیگر] شک نیاورده و با مال و جانشان در راه خدا جهاد کرده‌اند اینانند که راست کردارند.

یعنی زایران امام علیه السلام از جمله مصادیق چنین آیاتی می باشند که در وفاداری صداقت خویش را به اثبات رسانده‌اند.

و هنگام ورود امام علیه السلام به نیشابور در آنجا بوده و یکی از روایان روایت سلسله الذهب امام علیه السلام در نیشابور بوده است. وی زبانی شیرین و فصیح داشته و همواره بدون ترس و با شجاعت سخن می گفته است. ابا صلت در سال ۲۳۲ هـ. ق و به نقلی در ۲۳۶ درگذشت.

۱ - الصدوق رحمته الله قال : و روی عن أبي الصلت عبد السلام بن صالح الهروي، قال : سمعت الرضا علیه السلام يقول: والله ما منا إلا مقتول شهيد، فقيل له: فمن يقتلك يا بن رسول الله؟ قال: شر خلق الله في زمانی، يقتلني بالسهم، ثم يدفني في دار مضيعة وبلاد غربة، ألا فمن زارني في غربتي كتب الله عز وجل له اجر ألف شهيد، ومائة ألف صديق، ومائة ألف حاج ومعتمر، ومائة ألف مجاهد، وحشر في زمردنا ، وجعل في الدرجات العلى من الجنة رفيقنا، من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۳۵۱.

۲. الصدوق رحمته الله قال: روى الحسين بن زيد، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: سمعته يقول: يخرج رجل من ولد موسى اسمه اسم أمير المؤمنين عليه السلام، فيدفن في أرض طوس من خراسان، يقتل فيها بالسّم فيدفن فيها غريباً، فمن زاره عارفاً بحقه. أعطاه الله عز وجل أجر من أنفق من قبل الفتح وقاتل.^۱

«حسین بن یزید می گوید: شنیدم از امام صادق عليه السلام که می فرمودند: مردی از نسل فرزندان موسی (امام هفتم عليه السلام) به دنیا می آید که هم اسم امیرالمومنین عليه السلام است، پس در شهر طوس از سرزمین خراسان دفن می شود، به وسیله ی سم کشته می شود و در همان سرزمین غریبانه دفن می گردد، هرکس او را در حالی که عارف به حق امامتش می باشد زیارت کند، خداوند به او پاداش کسی را می دهد که در قبل از پیروزی در جنگ، در راه خدا انفاق، و همراه مجاهدان بیکار نموده است.»

۱-۱۴. زیارت امام رضا علیه السلام و اعطای پاداش شهید در راه خدا

خوشا به حال زائر امام رضا علیه السلام که نه تنها از ثواب مجاهدان و تجهیز کنندگان مجاهدان در راه خدا برخوردار است، بلکه در روایات متعددی آمده است که زائر دلباخته‌ی حرم رضوی از اجر و ثواب شهدای راه خدا که بس عظیم است نیز برخوردار می‌باشد، آن هم نه یک شهید بلکه ثواب هفتاد حتی هزار شهید، و آن هم نه هر شهیدی بلکه ثواب شهدای جنگ بدر که اولین جنگ اسلام و کفر بوده است و شهدای آن از جایگاه ویژه‌ای برخوردارند. از این رو در ادامه به نقل اخبار وارده در این زمینه می‌پردازیم:

۱. کامل الزیارة: أبی، عن سعد، عن إبراهيم بن الزيات، عن يحيى بن الحسن الحسيني، عن علي بن عبد الله بن قطرب، عن أبي الحسن موسى بن جعفر عليه السلام قال: مر به ابنه وهو شاب حدث وبنوه مجتمعون عنده فقال: إن ابني هذا يموت في أرض غربة، فمن زاره مسلماً لامره عارفاً بحقه كان عند الله عز وجل كشهءاء بدر!

«علی بن عبدالله قطرب نقل می‌کند: که امام رضا علیه السلام از کنار امام هفتم علیه السلام عبور کرد در حالی که امام رضا علیه السلام نوجوانی بودند و دیگر فرزندان امام هفتم علیه السلام نیز در کنار ایشان بودند، در این هنگام امام موسی بن جعفر علیه السلام به امام رضا علیه السلام اشاره نموده و فرمودند: این فرزند من در سرزمینی غریبانه می‌میرد،

پس هرکس او را در حالی که مطیع امر او و آگاه به حق اوست زیارت نماید، نزد خداوند عزیز و عظیم، همانند شهدای جنگ بدر می‌باشد.»

۲. همچنین در روایتی که در سابق ذکر شد ثواب زائر امام رضا علیه السلام برابر با هزار شهید ذکر شده است.

«با صلت هروی از امام رضا علیه السلام نقل می‌کند که امام رضا علیه السلام می‌فرمودند: آگاه باش هر کسی در غربت مرا زیارت کند خداوند پاداش و ثواب هزار شهید را برایش می‌نویسد.»^۱

۳. الصدوق رحمته الله قال: وروی حمزة بن حمران قال: قال أبو عبد الله عليه السلام: يقتل حفتی بأرض خراسان فی مدینة یقال لها: طوس، من زاره إليها عارفا بحقه، أخذته ببیدی یوم القیامة، وأدخلته الجنة، وإن كان من أهل الکبائر، قال: قلت: جعلت فداک وما عرفان حقه؟ قال: تعلم أنه إمام مفترض الطاعة، غریب شهید، من زاره عارفا بحقه، أعطاه الله عز وجل أجر سبعین شهیدا، ممن استشهد بین یدی رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم علی حقیقته.^۲

«حمزه بن حمران می‌گوید: امام صادق علیه السلام فرمودند: به زودی نوهی من در سرزمین خراسان در شهری که به آن طوس گفته می‌شود، کشته می‌شود، هر کس وی را در آن شهر در حالی که عارف و آگاه به حق اوست زیارت کند، در روز قیامت او را با

۱- الصدوق رحمته الله قال: وروی عن أبی الصلت عبد السلام بن صالح الهروی، قال: سمعت الرضا عليه السلام یقول: ... ألا فمن زارنی غربتی کتب الله عز وجل له أجر ألف شهید، ... من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۳۵۱.

۲ - من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۳۴۹.

دستان خودم گرفته و داخل بهشت می‌کنم. هر چند که او در دنیا مرتکب گناهان کبیره شده و اهل گناه بوده باشد. راوی می‌گوید: عرض کردم: جانم فدایت، عرفان و آگاهی به حق امام چیست؟ امام علیه السلام در پاسخ فرمودند: شناخت حق امام علیه السلام یعنی این که بدانی او امام و رهبری است که اطاعت از دستوراتش واجب است، بدانی که او دور از سرزمین و نزدیکان خویش و غریب است، غریبی که در غربت به شهادت رسیده است، شناخت حق امام یعنی این که بدانی هر کس در حالی که عارف به حق امامت اوست، او را زیارت کند، خداوند عزوجل ثواب هفتاد شهید را به او می‌بخشد، شهادی که در مقابل پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم در حالی که حقیقت شهادت را درک کرده‌اند کشته شده‌اند.»

لطایف حدیث:

۱- در حدیث شریف امام صادق علیه السلام با علم به آینده بیان می‌کند که بر سر فرزنداناش چه مصیبت‌هایی در راه خدا وارد می‌شود، چنان که سایر ائمه علیهم السلام نیز به این امور آگاه بوده و با علم و صبر و حلم امامت و ولایت، آن مصایب را در راه خدا تحمل می‌کردند و هیچ‌گاه زبان به شکوه و گلایه باز نکردند، بلکه با تمام وجود راه حق را یافته و با آگاهی به مصیبت‌ها و خطرهای آن مسیر حرکت نمودند تا به شهادت رسیدند.

۲- نکته دیگری که از کلام امام علیه السلام در مورد زایر قبر امام رضا علیه السلام به دست می‌آید، توجه اهل بیت علیهم السلام به عاشقان خویش است، به گونه‌ای که آنان را فراموش نکرده و کار آنان را به شخص دیگری واگذار نمی‌کنند، لذا امام صادق علیه السلام می‌فرماید در روز قیامت من خود دست زایران نوهام (امام رضا علیه السلام) را می‌گیرم و داخل بهشت می‌کنم و این کمال لطف و معرفت اهل بیت علیهم السلام در حق دوستان و شیعیانشان می‌باشد، و ما عاشقان اهل بیت علیهم السلام باید بدانیم که از طرف اهل بیت علیهم السلام هیچ غفلتی و کوتاهی نسبت به پیروانشان صورت نمی‌گیرد و اگر قصور و کوتاهی هست، از طرف ماست، و ما هستیم که با بی‌توجهی خود را محروم ساخته‌ایم.

گر گدا کاهل بود

تقصیر صاحب خانه چیست

۳- از نکات دیگر این روایت امیدی است که امام صادق علیه السلام به عاشقان امام رضا علیه السلام می دهند و می فرمایند: هر چند که زایر عاشق امام رضا علیه السلام اهل گناه باشد، آن هم گناهان کبیره ولی ما او را رها نمی کنیم و به پاس زحمتی که کشیده و عاشقانه و عارفانه فرزند ما را زیارت کرده، در قیامت به سراغش می رویم و دستش را می گیریم و به بهشت داخلش می کنیم، یعنی لطف اهل بیت علیهم السلام و محبت آنان، تنها نسبت به خوبان عالم نیست بلکه به افراد گناهکاری که از روی غفلت و بی دقتی و بی توجهی، مرتکب گناه شده اند و لو گناه کبیره، نیز توجه می کنند و کمک شان می کنند، و این مژده و بشارتی است به گناهکاران که یک بار دیگر گول شیطان را نخورند و از زیارت و توجه به اهل بیت علیهم السلام که در واقع توجه به پاکی ها و اسوه و الگوهای الهی هستند غفلت نمایند.

نکته‌ی قابل توجه: از مهم ترین کارهای شیطان نسبت به انسان های گناهکار ایجاد ناامیدی از درگاه رحمت و بخشش خداوند است، از این رو شیطان مرتب در گوش گناهکاران زمزمه می کند که تو با این همه گناه چطور به زیارت می خواهی بروی، تو کجا زیارت علی بن موسی الرضا علیه السلام کجا؟ تو کجا نماز خواندن و عبادت کردن کجا؟ حرم امام علیه السلام جای خوبان است و تو جایی نداری. آب از سر من و تو گذشته! و مانند این حرف ها که شیطان مرتب در گوش بندگان معصیت کار خدا می خواند، در حالی که خداوند مهربان می فرماید: [قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ

هُوَ الْعَفُوُّ الرَّحِيمُ^۱] بگو ای بندگان من که بر خویشتن زیاده‌روی روا داشته‌اید از رحمت‌خدا نومید مشوید؛ در حقیقت خدا همه گناهان را می‌آمرزد که او خود آمرزنده‌ی مهربان است.

پس هنگام شنیدن این کلماتِ شیطان باید بگوییم که خداوند انبیاء و ائمه و اولیا علیهم‌السلام را به عنوان واسطه‌ی فیض الهی برای ما گناهکاران فرستاده است، هرچند خوبان از آن‌ها استفاده بیشتری می‌برند ولی ما گناهکاران نیز سهم فراوانی از انبیاء و امامان علیهم‌السلام داریم. موضوع بخشش در آیه‌ی شریفه، گناهکاران و کسانی هستند که بر خود ظلم و به واسطه‌ی گناه بر نفس خویش اسراف نموده‌اند، از این رو خداوند به پیامبران و به خصوص پیامبر خاتم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم دستور داده که اگر گناهکاران آمدند و از تو درخواست بخشش و مغفرت نزد خدا را کردند، تو ای پیامبر ما، برای آنان طلب مغفرت و بخشش کن و به آن‌ها اعلام کن که خداوند گناهانتان را می‌بخشد.^۲ بنابر این وظیفه‌ی ما تنها خواستن از آن‌هاست، و اجابت و کمک نمودن، کار آن‌هاست که خداوند تضمین نموده است. پس حرم امام علیه‌السلام تنها جای خوبان نیست، بلکه جای کسانی که عاشقند و امام شناسند و لو بر اثر غفلت دچار گناه شده‌اند.

۴- از نکته‌های دیگری که در این حدیث شریف وجود دارد، شرط و قیدی است که در روایت آمده است، شرطی که راوی

۱- زمر / ۵۳.

۲ - [وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا]، نساء / ۶۴.

را به سوال وا داشته و در مورد آن از امام علیه السلام سوال می‌کند. یعنی شرط قبولی و پذیرش زیارت امام رضا علیه السلام که در اکثر روایاتی که در مورد زیارت امام علیه السلام آمده است، دیده می‌شود، یعنی همراه بودن زیارت با آگاهی و معرفت به حق امام علیه السلام، که راوی از امام صادق علیه السلام در مورد حقیقت آگاهی بر حق امامت سوال می‌کند که مقصود از عرفان به حق امام علیه السلام چیست؟ امام صادق علیه السلام نیز در مقام جواب می‌فرماید: آگاهی به حق امامت یعنی این که بدانی:

هر امامی اطاعتش واجب است. و این امر، هم از نظر عقل و هم به واسطه‌ی شرع ثابت شده است، یعنی شخص باید بداند که برای رسیدن به سعادت و رستگاری، اطاعت از امام واجب است. و اطاعت از امام یعنی، نه از امام جا ماندن و نه از امام جلو افتادن بلکه همراه امام بودن و قدم جای قدم امام گذاشتن. اطاعت از امام معصوم علیه السلام یعنی: فهم این امر که معصوم علیه السلام کلامی جز کلام خدا نمی‌گوید و چیزی برای خود نمی‌خواهد. یعنی دلدادگی به مولا، مولایی که خدایش او را با نعم العبد (عبد خوب) خطاب می‌کند و هم خدا از او راضیست و هم او از خدا راضیست. عبد صالحی که به خاطر خداوند و حمایت از دین خدا به غربت می‌آید و در غربت به شهادت می‌رسد، علم به حق امام یعنی: فهم این مسئله که امام حجت خدا و واسطه‌ی فیض الهی است. و انسان کاملی است که نزد خداوند به مقام محمود، مقام شایسته‌ای که دارای حق شفاعت است، رسیده است. زیرا هر انسان آبرومندی که تمام آبروی خویش را برای خداوند قرار داده است، محبوب خدا می‌شود و حق شفاعت برای محبوب

خدا حداقل چیزی است که خداوند به بنده‌ی صالحش عنایت می‌کند.

شناخت حق امامت یعنی فهم این مسئله که برای نزدیک شدن به خداوند باید همان‌طور که امامان گفتند، گفت و همان‌طور که آنان عمل کردند، عمل نمود. شناخت حق امام علیه‌السلام یعنی آنان را دوست و همنشین خود گرفتن و فرقی بین مرده و زنده‌ی آنان قایل نشدن. دانستن این مسئله که ائمه علیهم‌السلام نه تنها کلام ما را می‌شنوند بلکه به اذن خداوند از نیت ما هم خبر دارند و مشکلات ما را می‌دانند و همان‌طور که خودشان فرموده‌اند: «حاجت نیازمند را قبل از این که بخواهد، برآورده بنمایید». حاجت عاشقان و زایران خویش را قبل از این که کلامشان با اشک معرفت همراه شود، برآورده می‌کنند. لذا با چنین معرفتی است که خداوند دعای زایر را مستجاب و گناهانش را می‌بخشد و ثواب فراوان که همان ثواب شهدای در راه خداوند است به آنان می‌دهد.

در برخی از روایات در فضیلت زیارت معصومین علیهم‌السلام به خصوص امام حسین علیه‌السلام آمده است، که زایر حرم شریف ابا عبدالله علیه‌السلام نه تنها مورد شفاعت امام و معصومان علیهم‌السلام قرار می‌گیرد، بلکه از این امتیاز برخوردار می‌شود که می‌تواند دیگران را شفاعت نماید، چنان که در روایت عبد الله بن فضل هاشمی از امام صادق علیه‌السلام به آن تصریح شد:

فقال (الامام الصادق علیه‌السلام) له: یا طوسی من زار قبر ابي عبد الله الحسين بن علي علیه‌السلام وهو يعلم أنه إمام من قبل الله عز وجل

مفترض الطاعة على العباد، غفر الله له ما تقدم من ذنبه وما تأخر،
وقبل شفاعته في خمسين مذنباً.^۱

«امام صادق علیه السلام فرمودند: ای مرد طوسی، هرکس قبر امام حسین علیه السلام را زیارت کند در حالی که می‌داند او از طرف خدای عزوجل امام برحق است و اطاعت او واجب است، خداوند تمام گناهان گذشته و آینده‌ی او را خواهد بخشید و شفاعت او (زایر) نسبت به پنجاه گناهکار قبول می‌شود.» و چنین امتیازی نشان دهنده‌ی مقام بالای زایر امام علیه السلام نزد خداست.

۱ - قال: كنت عند أبي عبد الله الصادق جعفر بن محمد عليه السلام، فدخل رجل من أهل طوس، فقال: يا بن رسول الله ما لمن زار قبر أبي عبد الله الحسين بن علي عليه السلام؟ . فقال له: يا طوسی من زار قبر أبي عبد الله الحسين بن علي عليه السلام وهو يعلم أنه إمام من قبل الله عز وجل مفترض الطاعة على العباد، غفر الله له ما تقدم من ذنبه وما تأخر، وقبل شفاعته في خمسين مذنباً، ولم يستل الله عز وجل حاجة عند قبره إلا قضاها له، قال: فدخل موسى بن جعفر عليه السلام وهو صبي، فأجلسه على فخذه وأقبل يقبل ما بين عينيه. ثم التفت إلي وقال: يا طوسی إنه الإمام والخليفة والحجة بعدى، سيخرج من صلبه رجل يكون رضا لله عز وجل في سمائه وعباده في أرضه، يقتل في أرضكم بالسلم ظلماً وعدواناً، ويدفن بها غريباً، ألا فمن زاره في غربته وهو يعلم أنه إمام بعد أبيه مفترض الطاعة من الله عز وجل كان كمن زار رسول الله ﷺ. ۲. التهذيب، ج ۶، ص ۱۰۸: امالی الصدوق، المجلس السادس والثمانون ح ۱۱.

۱۵-۱. زیارت امام رضا علیه السلام و همراه بودن با امام علیه السلام در

قیامت

یکی دیگر از برکات زیارت امام علیه السلام همراهی امام علیه السلام با زایر خویش در قیامت است، و علت این همراهی این است که زایر عاشق امام علیه السلام که عمری را با عشق اهل بیت علیهم السلام و یاد آنان سپری نموده است و در واقع همنشین خویش را اهل بیت علیهم السلام قرار داده است از این رو در ادامه‌ی این همنشینی و همراهی امام علیه السلام در قیامت نزد او می‌رود و زایر خود را مورد لطف قرار می‌دهد. و از آن‌جا که همراه امام علیه السلام باید در شان و منزلت امام باشد ائمه علیهم السلام با لطف خود او را به چنین مقامی رسانده و شخص از این طریق یار و همراه امام علیه السلام می‌گردد. چنان که روایات مختلفی بر این امر دلالت می‌نمود مانند:

۸۱

۱. مرحوم شیخ صدوق به اسناد خودش (یعنی به واسطه‌ی راویانی که او را به اباصلت می‌رساند) از اباصلت هروی نقل می‌کند، «اباصلت می‌گوید: از امام رضا علیه السلام شنیدم که می‌فرمودند: آگاه باشید و بدانید هرکس مرا در غربت زیارت کند، خداوند عز و جل برای او ثواب هزار شهید و هزار صدیق و درست کار، و ثواب هزار حاجی و عمره‌گزار، و صد هزار مجاهد را می‌نویسد، و در قیامت با ما محشور می‌شود، و در درجات عالی بهشت همراه ما خواهد بود.»^۱

۱ - عن ابن متوکل عن علی، عن أبیه، عن الهروی قال: سمعت الرضا علیه السلام يقول: والله ما منا إلا مقتول شهید، فقيل له: فمن يقتلك يا ابن رسول الله؟ قال: شر خلق الله في زمانی يقتلني بالسهم، ثم يدفني في دار مضيعة وبلاد غربة، ألا فمن زارني في غربتي كتب الله عز وجل له أجر مائة ألف شهيد ومائة ألف صدیق، ومائة ألف حاج ومعتمر، ومائة ألف مجاهد، وحشر في زمرة، وجعل في الدرجات العلی من الجنة رفيقنا. كتاب عيون الاخبار الرضا، ج ۲، ص ۲۵۶ واملی الصدوق، ص ۶۳.

۲. المكتب والوراق معا، عن علي، عن أبيه، عن الهروي، عن
 الرضا عليه السلام في خبر دعبل قال عليه السلام: لا تنقضى الأيام والليالي حتى
 تصير طوس مختلف شيعتي و زواری ألا فمن زارني فی غربتی
 بطوس، كان معي فی درجتي يوم القيامة مغفورا له.^۱
 «اباصلت هروی در روایت دعبل از امام رضا علیه السلام نقل می‌کند
 که امام علیه السلام فرمودند: روزها و شب‌ها به پایان نمی‌رسد، تا این
 که شهر طوس محل رفت و آمد شیعیان و زائران من می‌شود،
 آگاه باشید که هر کس در غربتم مرا زیارت نماید، در روز قیامت
 هم شان و رتبه‌ی من، در حالی که گناهانش مورد بخشش قرار
 گرفته است، خواهد بود.»

۱۶-۱. ثواب دو رکعت نماز در کنار امام رضا علیه السلام

یکی از آداب زیارت امام علیه السلام به جا آوردن دو رکعت نماز زیارت است و ثواب چنین نمازی پاک شدن و بخشیده شدن گناهان است، همان‌گونه که در روایت ابا صلت هروی از امام رضا علیه السلام بر این امر دلالت می‌کند.

«باصلت هروی نقل می‌کند که از امام رضا علیه السلام شنیدم که می‌فرمودند: به درستی که به زودی مظلومانه و از سر کین و دشمنی مسموم شده و کشته می‌شوم و در کنار هارون دفن خواهم شد، و خداوند عزوجل تربت مرا محل رفت و آمد شیعیان و اهل بیتم علیهم السلام قرار می‌دهد. پس هرکس مرا در غربت زیارت کند، بر من واجب است که روز قیامت به دیدنش بروم. و قسم به خدایی که حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم را به واسطه‌ی انتخابش برای رسالت، عزیز و با کرامت گردانید و او را از بین تمامی مخلوقاتش برگزید، هیچ یک از شما در کنار قبر من دو رکعت نماز به جا نمی‌آورد، الا این که هنگام ملاقات با خداوند، مستحق مغفرت و بخشش خداوند خواهد بود.^۱

۱ - الصدوق، عن ماجیلویه، عن علی، عن أبیه، عن الهروی قال : سمعت الرضا علیه السلام يقول: انی سأقتل بالسم مسموما ومظلوما واقبر الی جانب هارون ویجعل الله عز وجل تربتی مختلف شیعیتی وأهل بیتی فمن زارنی فی غربتی وجبت له زیارتی یوم القیامة والذی أکرّم محمداً صلی الله علیه و آله و سلم بالنبوّة واصطفاه علی جمیع الخلیقة لا یصلی أحد منکم عند قبری رکعتین إلا استحق المغفرة من الله عز وجل یوم یلقاه والذی أکرّمنا بعد محمد صلی الله علیه و آله و سلم بالإمامة وخصنا بالوصیة ان زوار قبری لأکرّم الوفود علی الله یوم القیامة وما من مؤمن یزورنی فتصیب وجهه قطرة من السماء إلا حرم الله عز وجل جسده علی النار.

۲. فضیلت بیشتر زیارت امام رضا علیه السلام از زیارت امام حسین علیه السلام

یکی از مسائلی که در بخش ذکر فضایل زیارت امام رضا علیه السلام مطرح می‌شود، این است که در برخی از روایات آمده است که فضیلت زیارت امام رضا علیه السلام از زیارت امام حسین علیه السلام بیشتر است، و این امر ممکن است با توجه به مقام بالای اباعبدالله الحسین علیه السلام سوال برانگیز باشد، هر چند این بحث، بحث مهمی نمی‌باشد، زیرا همه‌ی ائمه علیهم السلام در حکم نور واحدند و هر یک از آن بزرگواران آنچه را که بر عهده داشتند به خوبی به انجام رساندند و هیچ سخن و عملی را بدون رضایت خداوند متعال انجام نداده‌اند، اما جهت بررسی و طرح برخی از پاسخ‌ها در این بخش به آن پرداخته می‌شود، والله هو العالم.

در روایت علی بن مهزیار آمده است: محمد بن یعقوب، عن علی بن ابراهیم، عن ابيه، عن علی بن مهزیار، قال: قلت لأبي جعفر علیه السلام: جعلت فداک. زیارة الرضا علیه السلام أفضل، أم زیارة أبي عبد الله الحسین علیه السلام، فقال: زیارة أبي أفضل، وذلك إن أبا عبد الله علیه السلام يزوره كل الناس، وأبي لا يزوره إلا الخواص من الشيعة.^۱

«علی بن مهزیار می‌گوید: خدمت امام جواد علیه السلام عرض کردم جانم فدایت، زیارت امام رضا علیه السلام با فضیلت تر است یا زیارت امام حسین علیه السلام؟ امام فرمودند: زیارت پدرم (امام رضا علیه السلام) با فضیلت تر است، زیرا امام حسین علیه السلام را همه‌ی مردم زیارت می‌کنند، اما پدر مرا جز افراد خاصی از شیعیان زیارت نمی‌کنند.»

بی تردید زیارت همه‌ی ائمه‌ی معصومین علیهم‌السلام دارای فضیلت است و اثبات فضیلت برای هر یک از ائمه علیهم‌السلام به معنای نبود آن فضیلت برای امام دیگر نیست. اما چرا در این روایت، زیارت امام رضا علیه‌السلام بر زیارت امام حسین علیه‌السلام ترجیح داده شده است؟ و مراد از خواص که در روایت آمده است چیست؟ و آیا فضیلت بیشتر زیارت امام رضا علیه‌السلام نسبت به دیگران همیشگی است و یا موقت است؟ این پرسش‌ها، پرسش‌هایی است که با توجه به این روایت مطرح شده به پاسخ نیاز دارد. در مقام پاسخ به علت فضیلت بیشتر زیارت امام رضا علیه‌السلام نسبت به زیارت امام حسین علیه‌السلام یکی از امور ذیل محتمل است:

۱. ممکن است گفته شود که فضیلت بیشتر زیارت امام رضا علیه‌السلام موقتی بوده و اختصاص به زمانی دارد که تعداد زائران امام رضا علیه‌السلام به علت دوری راه و غربتی که خود ائمه علیهم‌السلام در روایات متعدد به آن اشاره داشتند، کم بوده است، زیرا عاشقان اهل بیت علیهم‌السلام بیشتر در مدینه مستقر بودند و فاصله‌ی مدینه نسبت به عراق هرچند زیاد است اما نسبت به ایران و به خصوص مشهد الرضا علیه‌السلام بسیار زیادتر می‌باشد و همین امر باعث می‌شود که تعداد کمتری توفیق زیارت امام رضا علیه‌السلام را پیدا کنند، و امام علیه‌السلام از غربت خاصی برخوردار گردند، به ویژه طرح ولایت عهدی امام علیه‌السلام ممکن است، شبهاتی را برای برخی از شیعیان به وجود آورده باشد، و زائران کمتر شود، از این رو از آن‌جا که توجه به ائمه اطهار علیهم‌السلام و تعالیم روشن آنان، به معنای گم نکردن راه و تشخیص عقاید صحیح و صواب از عقاید باطل و ناصواب می‌باشد، به خصوص، ظهور

عقاید و مذاهب مختلفی که به اسم شیعه در آن زمان در حال رشد بودند، اهمیت توجه به امام هشتم علیه السلام را به عنوان نمادی خاص برای شیعی دوازده امامی در مقابل سایر فرق شیعه دو چندان می نمود، و همین امر باعث تأکید بیشتر ائمه اطهار علیهم السلام بر زیارت امام رضا علیه السلام شده است و روایاتی با این مضامین را از باب ترغیب و تشویق شیعیان برای زیارت امام رضا علیه السلام، بیان فرموده اند. و این تأکید هیچ منافاتی با فضیلت بیشتر و یا تساوی فضیلت زیارت امام حسین علیه السلام نسبت به سایر ائمه علیهم السلام نداشته و ندارد، همان گونه که در روایت صحیحی عبدالعظیم حسنی، به این امر تصریح شده است.

ماجیلویه، عن علی، عن ابیه، عن عبد العظیم قال: قلت لأبی جعفر علیه السلام قد تحیرت بین زیارة قبر اُبی عبد الله علیه السلام و بین قبر اُبیک علیه السلام بطوس فما تری؟ فقال لی: مکانک، ثم دخل و خرج و دموعه تسیل علی خدیہ فقال: زوار قبر اُبی عبد الله علیه السلام کثیرون و زوار قبر اُبی علیه السلام بطوس قلیل.^۱

«عبدالعظیم حسنی می گوید: خدمت ابا جعفر امام جواد علیه السلام عرض کردم، گاهی اوقات متحیرم در این که به کربلا بروم و قبر ابا عبد الله الحسین علیه السلام را زیارت کنم و یا به شهر طوس و مشهد الرضا علیه السلام بروم و قبر پدرتان را در آنجا زیارت کنم نظر مبارک شما چیست؟ امام جواد علیه السلام فرمودند: در جای خود بمان، سپس داخل (اتاق) شدند و در حالی که قطرات اشک بر

چهره‌ی امام علیه السلام جاری بود برگشتند، سپس فرمودند: زایران قبر اباعبدالله الحسین علیه السلام فراوانند، در حالی که زایران قبر پدرم در شهر طوس کم است.»

همان‌طور که در این روایت مشاهده می‌شود، امام جواد علیه السلام، لزوم زیارت امام رضا علیه السلام را، زایران کم ایشان در مقابل زایران فراوان امام حسین علیه السلام می‌دانند و این امر نشان می‌دهد که مقصود از بیان فضیلت بیشتر برای زیارت امام رضا علیه السلام ترغیب و تشویق شیعیان به منظور رونق بخشیدن به زیارت امام رضا علیه السلام بوده است. البته به همین نکته در روایت دیگری هم تصریح شده است:

قال الصادق علیه السلام: یقتل لهذا - وأوماً بیده إلی مولانا موسی علیه السلام - ولد بطوس لا یزوره من شیعتنا إلا الأندر فلاأندر^۱.

«امام صادق علیه السلام در حالی که با دستان خویش به موسی بن جعفر علیه السلام اشاره می‌نمودند، فرمودند: فرزندی از وی در شهر طوس کشته می‌شود که از شیعیان ما جز تعداد بسیار کمی او را زیارت نمی‌کند.»

۲. علت دیگری که ممکن است برای فضیلت بیشتر زیارت امام رضا علیه السلام بیان داشت، این است که امام رضا علیه السلام را تنها شیعیان دوازده امامی (اثنا عشری) زیارت می‌کنند، در حالی که امام حسین علیه السلام را در اکثر اوقات، تمام فرقه‌های شیعه اعم از دوازده امامی و غیر دوازده امامی زیارت می‌کنند، در حالی

که از نظر شیعی‌ی دوازده امامی آن‌ها فاسد المذهب بوده و اعتقاداتشان مورد قبول نیست، بر فرقه‌هایی مانند زیدیه، اسماعیلیه^۱، قرامطه^۲ و غیر آن شیعه اطلاق می‌گردد، درحالی که شیعی‌ی دوازده امامی نیستند. از این جهت کسانی که امامت ائمه علیهم‌السلام را تا امامت امام هشتم علیهم‌السلام را می‌پذیرند، نسبت به امامان بعدی مشکل ندارند، و امامت آنان را نیز می‌پذیرند، در حالی که سایر فرق این‌گونه نیستند، از این رو چنان که در روایت علی بن مهزیار نیز گفته شد، امام حسین علیهم‌السلام را تمام مردم زیارت می‌کنند، در حالی که امام رضا علیهم‌السلام را گروه خاصی از شیعیان زیارت می‌کنند.^۳

۳. در روایتی عبدالرحمن بن مسلم از همین مسئله؛ که زیارت کدام یک از ائمه با فضیلت‌تر است از امام کاظم علیهم‌السلام سوال می‌کند، و حتی اسامی تک تک ائمه‌ی اطهار علیهم‌السلام را ذکر می‌کند و امام علیهم‌السلام به صورت روشن به فرق نداشتن زیارت ائمه‌ی اطهار علیهم‌السلام تصریح می‌فرمایند.

۱۲- اسماعیلیه نام عمومی فرقه‌هایی است که بعد از حضرت صادق علیهم‌السلام به امامت فرزند مهمش اسماعیل یا نواده‌اش محمدبن اسماعیل اعتقاد دارند و گاه در شهرهای مختلف به نام‌های گوناگون، مانند باطنیه، تعلیمیّه، سبعیه، حشیشیه، ملاحده و قرامطه خوانده شده‌اند. ر.ک: فرهنگ فرق اسلامی. محمد جواد مشکور. ص ۴۷.

۲۳- از انشعابات فرقه «اسماعیلیه» منسوب به مردی به نام حمدان بن قرمطه بودند. جهت اطلاعات بیشتر، ر.ک. فرهنگ فرق اسلامی، محمد جواد مشکور. ص ۳۵۸.

۳ - محمد بن یعقوب، عن علی بن ابراهیم، عن أبیه، عن علی بن مهزیار، قال: قلت لأبی جعفر علیهم‌السلام: جعلت فداک. زیارة الرضا علیهم‌السلام أفضل، أم زیارة أبی عبد الله الحسین علیهم‌السلام، فقال: زیارة أبی أفضل، وذلك إن أبأ عبد الله علیهم‌السلام یزوره کل الناس، وأبی لا یزوره إلا الخواص من الشیعة. الکافی، ج ۴، ص ۵۸۴؛ تهذیب، ج ۶ ص ۸۴.

کامل الزيارة: أحمد بن جعفر البلدي، عن محمد بن يزيد البكري، عن منصور ابن نصر المدائني، عن عبد الرحمن بن مسلم قال: دخلت على الكاظم عليه السلام فقلت له: أيما أفضل الزيارة لأمير المؤمنين صلوات الله عليه أو لأبي عبد الله عليه السلام أو لفلان أو فلان وسميت الأئمة واحدا واحدا؟ فقال لي: يا عبد الرحمن بن مسلم من زار أولنا فقد زار آخرنا، ومن زار آخرنا فقد زار أولنا ومن تولى أولنا فقد تولى آخرنا ومن تولى آخرنا فقد تولى أولنا، ومن قضى حاجة لاحد من أوليائنا فكأنما قضاه لجميعنا، يا عبد الرحمن أحبنا وأحب فينا وأحب لنا وتولنا وتول من يتولانا وأبغض من يبغضنا ألا وإن الراد علينا كالراد على رسول الله عليه السلام جدنا ومن رد على رسول الله عليه السلام فقد رد على الله، ألا يا عبد الرحمن من أبغضنا فقد أبغض محمدا ومن أبغض محمدا فقد أبغض الله جل وعلا، ومن أبغض الله جل وعلا كان حقا على الله أن يصليه النار وماله من نصير.^١

«عبد الرحمن بن مسلم می گوید: خدمت امام کاظم عليه السلام رسیدم و عرض کردم: زیارت کدام یک از ائمه معصومین علیه السلام با فضیلت تر است؟ زیارت امیرالمؤمنین عليه السلام یا امام حسین عليه السلام یا ائمه دیگر (وی می گوید اسامی یکایک ائمه اطهار علیه السلام را نام بردم)؟ امام عليه السلام در پاسخ فرمودند: ای عبدالرحمن! بدان هرکس اول ما (امام اول عليه السلام) را زیارت کند به درستی که انگار آخرین امام ما را زیارت کرده (یعنی بین زیارت امام اول عليه السلام و زیارت آخرین امام عليه السلام فرقی نیست) و هرکس آخرین امام ما را زیارت

کند انگار اولین امام ما را زیارت کرده و هرکس ولایت اولین ما را بپذیرد، انگار ولایت آخرین ما را پذیرفته است، و هرکس ولایت آخرین ما را بپذیرد، انگار ولایت اولین ما را پذیرفته است. و هر کس حاجت و نیاز یکی از دوستان ما را برآورده کند انگار نیاز و حاجت تمام ما را برآورده است. ای عبدالرحمن ما را دوست داشته باش و در راه ما دوست داشته باش و برای ما (به خاطر ما) دوست داشته باش، و ما و هرکس که ما را دوست دارد دوست داشته باش، و هرکس ما را دشمن و مورد غضب قرار می‌دهد او را مورد غضب و دشمنی قرار بده. آگاه باش رد کننده‌ی ما (کسی که ولایت ما را رد می‌کند و نمی‌پذیرد) همانند رد کننده‌ی جد ما پیامبر خدا ﷺ است و هرکس پیامبر اسلام ﷺ را رد کند، خدا را رد کرده است. ای عبدالرحمن آگاه باش هرکس با ما دشمنی کند و مورد غضب قرار دهد حضرت محمد ﷺ را مورد دشمنی قرار داده است و هر کس حضرت محمد ﷺ را مورد دشمنی قرار دهد خداوند جل و اعلیٰ را مورد دشمنی قرار داده است و هر کس با خداوند جل و اعلیٰ دشمنی کند فرض است بر خداوند (یعنی خداوند حتماً این کار را خواهد کرد) که آتش را به او برساند و درون آتش بیاندازد. در حالی که هیچ کمک کننده‌ای برای او نیست.»

با توجه به فرض‌های ذکر شده و همچنین صراحت روایات عبد الرحمن بن مسلم بر فرق نداشتن زیارت ائمه‌ی اطهار علیهم‌السلام، مراد از افضل بودن زیارت امام رضا علیه‌السلام روشن می‌گردد. و آنچه از مجموعه‌ی روایات به دست می‌آید این است که همه‌ی معصومان علیهم‌السلام، در صدد یک امر بوده‌اند و آن عبارت است از

نهادینه کردن امر توجه و توسل و زیارت معصومان علیهم السلام، تا مردم به واسطه‌ی چنین ارتباطی از دریای بیکران علم و اخلاق اهل بیت علیهم السلام بهره‌مند گشته و با افکار آنان از نزدیک آشنا شوند تا از طریق صواب دور نمانند، و دچار بی‌راهه‌ها و راهزنان و دزدان اعتقادی و ایمانی نشوند.

منابع و مصادر

١. قرآن مجيد
٢. شرح نهج البلاغة ابن ابى الحديد، متوفى ٦٥٦، با تحقيق محمد ابوالفضل ابراهيم، دارالكتب العربية، ١٣٧٨.
٣. احتجاج، ابى منصور احمد بن على بن أبيطالب الطبرسى، چاپ نجف، سال ١٣٨٦.
٤. امالى شيخ مفيد، محمد بن النعمان العكبرى البغدادي، چاپ نجف، ١٣٨١.
٥. امالى، شيخ ابى جعفر محمد بن على بن الحسين الصدوق، قم، ١٣٣٧.
٦. تقريب التهذيب، ابن حجر عسقلانى، بيروت، دار الكتب العلمية، ١٤١٥.
٧. التهذيب، شيخ ابى جعفر طوسى، انتشارات دارالكتب اسلامية، سال ١٣٧٧.
٨. الخصال، شيخ صدوق، چاپ مكتبه الصدوق سال ١٣٨٩.
٩. راويان امام رضا در مسند الرضا، عزيزالله عطاردى، مشهد، كنگرهى جهانى حضرت رضا عليه السلام، ١٣٦٧.
١٠. علل الشرايع، شيخ ابى جعفر محمد بن على بن الحسين الصدوق، منشورات المكتبة الحيدرية و مطعبتها، النجف الاشرف، ١٣٥٨.
١١. عيون الاخبار الرضا عليه السلام، شيخ صدوق، چاپ قم سال ١٣٧٧.
١٢. فرقه وهابى و پاسخ به شبهات آنها، سيد محمد حسين

- قزوینی، با مقدمه و ترجمه‌ی علی دوانی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۶۶.
۱۳. فرهنگ فرق اسلامی. محمد جواد مشکور، ص ۴۷، مشهد، آستان قدس رضوی، چاپ سوم ۱۳۷۵.
۱۴. الکافی، محمد بن یعقوب کلینی، دارالکتب الاسلامیة، سال ۱۳۸۱.
۱۵. کامل الزیارات، جعفر بن محمد بن قولویه، متوفی ۳۶۷، موسسه‌ی نشر اسلامی، ۱۴۱۷.
۱۶. کشف الارتیاب فی اتباع محمد بن عبدالوهاب، السید محسن الامین، قم، مکتبة الحرمین، الطبع الثانی، ۱۳۸۳.
۱۷. من لایحضره الفقیه، شیخ صدوق، دارالکتب الاسلامیة، سال ۱۳۷۷.
۱۸. المزار، ابو عبدالله محمد بن جعفر بن علی المشهدی الحائری متوفی ۶۱۰، خطی.
۱۹. المزار، محمد بن النعمان العکبری البغدادی الشیخ المفید، دار المفید للطباعة و النشر و التوزیع، ۱۴۱۴.
۲۰. مسند الامام الرضا علیه السلام، عزیزالله عطاردی، مشهد، نشر آستان قدس رضوی، ۱۴۰۶.
۲۱. وسائل الشیعة، الحر العاملی، موسسه آل البيت لاحیاء التراث، چاپ دوم، ۱۴۱۴.

مجموعه کتاب های ره توشه:

آستان دوست

آیین محبت

باران فضیلت

برهان قاطع

پیروز حقیقی

جلوه وصال

حکایت آفتاب

خورشید شب

در دامان مهر

شرح بی نهایت

صحیفه ی صحت

نشانی بهشت